

PROJEKT NEDUŽNOSTI U HRVATSKOJ KNJIGA SAŽETAKA

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU PRAVNI FAKULTET

CRO.INO.P.

Projekt
Nedužnosti u
Hrvatskoj

hrzz
Hrvatska zaklada
za znanost

CRO.INO.P.

Projekt
Neduznosti u
Hrvatskoj

Projekt neduznosti u Hrvatskoj

KNJIGA SAŽETAKA

© Copyright

Sva su prava pridržana.

Nije dopušteno umnožavanje (reproduciranje),
stavljanje u promet (distribucija), stavljanje na raspolaganje javnosti,
priopćavanje javnosti te prerada u bilo kojem obliku bez posebnog
dopuštenja Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Nakladnik:

Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Ivan Koprić

Urednik nakladničke djelatnosti:

Prof. dr. sc. Siniša Zrinščak

Urednik knjige sažetaka:

Andrej Božinovski mag. iur

Grafičko oblikovanje naslovnice:

Luka Gusić

Priprema:

Studio HS internet d.o.o., Osijek

E-ISBN: 978-953-270-180-7

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u
Zagrebu pod brojem.....:

Rezultati ove publikacije izrađeni su u okviru istraživačkog projekta „Projekt nedužnosti u
Hrvatskoj“ (CROINOP), financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost (IP-2019-2104-
9893) i Projekt razvoja karijere mladih istraživača - izobrazba novih doktora znanosti (DOK-
2021-2102-5858), također financiran od Hrvatske zaklade za znanost. Službena stranica
projekta: <https://croinop.pravo.unizg.hr/>

PROJEKT NEDUŽNOSTI U HRVATSKOJ

KNJIGA SAŽETAKA

SADRŽAJ

PREDGOVOR - Prof. dr. sc. Davor Derenčinović.....	5
PREDGOVOR - Prof. dr. sc. Dragan Primorac, dr. med.	9
UVOD – Prof. dr. sc. Leo Cvitanović.....	13

SAŽECI

D. PRIMORAC: Obnova kaznenog postupka i naknadna DNK vještačenja u cilju preispitivanja i ispravljanja pogrešaka pravosudnog sustava te oslobođenja nedužnih osoba.....	17
S. ROKSANDIĆ: Artificial Intelligence in Criminal Law Matters – Challenges and Benefits of AI in the Identification of Perpetrators - Could AI replace DNA?.....	19
L. SOKANOVIĆ: Pravo na naknadu štete zbog neopravdane osude: The King Can Do No Wrong.....	22
L. M. GEVEN, J. M. SCHELL - LEUGERS, T. SCHNEIDER: Unveiling Innocence And Reducing Stigma: Stories Of European Exonerations	24
A. MARŠAVELSKI: Substantive Criminal Law Aspects Of Wrongful Convictions	26
A. LEDIĆ, A. MAKAR, I. OBLEŠČUK: Baze DNK podataka	28
M. PILIĆ: Sadržaj prava na zaštitu privatnog i obiteljskog doma i prava na zaštitu osobnih podataka pri korištenju DNK analize kao dokaznog sredstva u kaznenom postupku	30
O. TEŠOVIĆ: Comparative Analysis of the Impact of Guilty Pleas on Wrongful Convictions	32
M. BONAČIĆ: Mehanizmi sprječavanja pogrešnih osuda u prekršajnom postupku	34

D. ŽELJKO: Ocjena učinkovitosti žalbenog postupka u kaznenim predmetima u Republici Hrvatskoj kroz analizu IX. novele Zakona o kaznenom postupku i judikature Europskog suda za ljudska prava.....	36
N. VOJVODA: Obnova prekršajnog postupka.....	38
A. BOŽINOVSKI: Addressing Wrongful Convictions In Croatia Through Revision Of The Novum Criterion: Identifying Best Practices And Standards	40
A. PRANJIĆ: Pogreške u suđenju: zaštita pogrešno osuđenih osoba u Bosni i Hercegovini.....	41
G. ANDONOV: Repetition of Criminal Procedure In North Macedonia	43
K. IVANUŠIĆ: Electronic Evidence: Impact of Highly Digitalized Society on Crime And Legal Proceedings.....	45
D. DAKIĆ: Tretman DNK Dokaza u Republici Srbiji: Teorijske i praktične implikacije kroz jurisprudenciju Europskog suda za ljudska prava	46
A. N. HORVAT: Obnova kaznenog postupka kao instrument ispravka pogrešnih presuda	47

ZAKLJUČCI I PREPORUKE IZ PROJEKTA

Ključne projektne preporuke	51
Posebni projektne zaključci	55
I. Preporuke za obradu i čuvanje DNK podataka	55
II. Revizija temeljnih načela obnove kaznenog postupka i preispitivanje kriterija za ocjenu novih dokaza.	61
III. Uspostava posebnog registra za osobe koje su pogrešno osuđene i pravo na naknadu štete zbog neopravdane osude.	62

PREDGOVOR - Prof. dr. sc. Davor Derenčinović

Errare humanum est. Ne postoji niti jedna ljudska djelatnost u kojoj nisu moguće pogreške. U nekim se djelatnostima, međutim, takve pogreške vrlo skupo plaćaju, npr. u medicini i/ili u pravu. Stoga je potrebno osigurati da se kroz sustav prevencije mogućnost takvih pogrešaka svede na najmanju moguću mjeru, a ako je do njih ipak došlo, potrebno je osigurati različite restitutivne mehanizme za njihovo naknadno ispravljanje, ako je to moguće, odnosno kompenzatorne mehanizme za ublažavanje njihovih posljedica.

Pogrešne osude su moguće i one se, kako nas iskustvo uči, nerijetko događaju. Bilo da se radi o pogrešnom prepoznavanju okrivljenika od strane svjedoka koje je korišteno kao ključni dokaz u kaznenom postupku, korištenju nepouzdanih i/ili zastarjelih metoda vještačenja biološkog materijala, nepostojanju pouzdanih forenzičkih dokaza i sl. Napretkom tehnologije i povećanim mogućnostima korištenja različitih suvremenih tehnologija uključujući i molekularno-biološku (genetsku) analizu te se mogućnosti smanjuju, ali i nadalje postoje. Zbog toga je važno osigurati da nacionalni sustavi omoguće obnovu postupka na osnovi novih dokaza, npr. bioloških tragova koji *tempore criminis* nisu bili vještačeni ili su vještačeni zastarjelim metodama, a zahvaljujući suvremenim metodama molekularno-biološke analize danas je moguće razmjerno lako utvrditi radi li se o tragovima osuđenika ili druge osobe.

Tako smo, primjerice, iz medija potkraj 2023. doznali da je na slobodu, nakon što je 48 godina nevin izdržavao kaznu zatvora, u SAD pušten Glynn Simmons. Bio je osuđen za ubojstvo koje nije počinio, a presuda je poništena nakon gotovo pola stoljeća zbog toga što svi dokazi tužiteljstva nisu predloženi obrani, a u identifikaciji su svjedoci kao počinitelje kaznenog djela označili druge osumnjičenike. Takvih primjera ima na stotine. U mnogima je do konačnog oslobođenja nevino osuđenih osoba došlo na temelju DNK analiza godinama nakon izvorne osude. Iz aktivnosti međunarodnih tijela, npr. Odbora za ljudska prava Ujedinjenih naroda, može se naslutiti da bi naknadna DNK vještačenja mogla u bliskoj perspektivi progredirati u derivativno ljudsko pravo. Ostaje vidjeti kakvu će poziciju po tom pitanju zauzeti i Europski sud za ljudska prava.

Vrijednost projekta Cro-INOP je tome što je njime po prvi puta u Hrvatskoj ova tema znanstveno aktualizirana i obrađena. Ciljevi projekta u trenutku njegova prijavljivanja postavljeni su prilično ambiciozno, ali ne i nerealno. Prvi je cilj bio uspostavljanje, razvoj i unaprjeđenje Cro-INOP-a, a potom osmišljavanje i razrada strategije razvoja predmeta i opsega istraživanja. Treći je cilj bila primjena CroINOP-a u praksi putem savjetovanja osuđenika koji imaju osnove za obnovu postupku temeljem naknadne DNK analize te postupanje kroz angažman odvjetnika. Jedan od ciljeva projekta bila je uspostava baze podataka koja bi se razvijala i nadograđivala, a dobiveni rezultati bili bi korišteni kao temelj za stjecanje novih znanja i predlaganje novih rješenja. Jedan od konačnih ciljeva bio je i predstavljanje projekta domaćoj i međunarodnoj općoj i stručnoj javnosti.

Danas, s odmakom od nekoliko godina, može se konstatirati da je većina ciljeva projekta s uspjehom realizirana. U okviru projekta je poduzet niz aktivnosti. Uglavnom se radi o aktivnostima kojima je domaćoj i međunarodnoj stručnoj javnosti predstavljen projekt i njegovi rezultati. Tako su istraživači na projektu sudjelovali na nizu domaćih i međunarodnih konferencija i seminara na kojima su uspostavljeni i intenzivirani kontakti sa svima koji se na bilo koji način bave ovom problematikom u Hrvatskoj i inozemstvu.

Tako je za pohvaliti iznimno dobru suradnju s Ministarstvom unutarnjih poslova (MUP) i Centrom za Forenzička Vještačenja "Ivan Vučetić". Prigodom 70 godina od osnivanja Centra, projektu je uručeno priznanje za suradnju. Izvršna suradnja ostvarena je i sa ISABS-om. Na svjetskim konferencijama ove prestižne asocijacije na kojoj sudjeluju i mnogi dobitnici Nobelove nagrade, zahvaljujući osobnom angažmanu istraživača na projektu i jednom od njegovih inicijatora prof.dr.sc. Dragana Primorca, sudjelovali su i ostali istraživači i suradnici na projektu s predstavljanjem relevantnih tema koje su na razmeđu prava, kriminalistike, forenzike i medicine. Rad na projektu predstavljen je i na nekoliko konferencija Europskog udruženja za kriminologiju kao i na regionalnim sastancima i konferencijama mreže projekata nedužnosti za Europu.

U okviru projekta održane su i planirane četiri istraživačke radionice od kojih posljednja u studenom 2023. u Zagrebu pod nazivom "Inovacije i pravni izazovi u dokazivanju nedužnosti – teorijska i praktična razmatranja". Na radionici se raspravljalo o nizu aktualnih i relevantnih tema poput prava na naknadu štete zbog neopravdane osude, mehanizmima sprječavanja pogrešnih osuda u prekršajnom postupku, materijalnopравnim aspektima pogrešno osuđenih osoba itd. Uz domaće eksperte, na radionici su sudjelovali i istaknuti strani eksperti prof. Mark Godsey

s University of Cincinnati College of Law, direktor Rosenthal Institute for Justice/ Ohio Innocence Project; gospođa Debrah Loevy i gospođa Bhavana Penmetsa iz The Exoneration Project Chicago, s temom “Following the Trails: Identifying Strong Innocence Cases”, gospodin Steven Becker, odvjetnik, koji je govorio o “Korištenju i skladištenju DNK materijala u kaznenom postupku” i predstavnici European Exoneration Registry Project (EUREX).

Potporu projektu kontinuirano su pružale Hrvatska zaklada za znanost koja ga je financirala, kao i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu koji je, uz logističku potporu, u okviru projekta upisao na doktorski studij istraživača doktoranda Andreja Božinovskog. Upravo je energija i zalaganje istraživača doktoranda, uz potporu ostalih kolega i voditelja projekta, učinila mogućim ono što se u početku činilo teško ostvarivim. Podatak da je više od dvadeset osuđenika putem nadležnog ministarstva kontaktiralo projekt i izjavilo suglasnost sudjelovati u eventualnim postupcima obnove, potvrđuje da je izvorna ideja promocije projekta u Hrvatskoj s uspjehom ostvarena. U nizu aktivnosti na projektu, za njegove ciljeve su senzibilizirani brojni pravosudni dužnosnici kao i odvjetnici. Ostvarena je i regionalna prepoznatljivost projekta, kao prvog ove vrste na području jugoistočne Europe. Za pretpostaviti je da će pozitivni učinci i dobre prakse projekta biti na odgovarajući način primijenjene i u susjednim državama.

Za projekt sam osobno iznimno vezan s obzirom da sam ga prije nekoliko godina zajedno sa svojim suradnicima, vrsnim ekspertima pravne i medicinske struke, pokrenuo uz potporu Hrvatske zaklade za znanost i Pravnog fakulteta u Zagrebu. Stoga mi je iznimno drago da je projekt prepoznat u općoj i stručnoj javnosti i da će njegovo formalno dovršenje, nadam se, zapravo biti tek novi početak sličnih budućih projekata kojima se afirmiraju brojne vrijednosti vladavine prava, u prvom redu pravna sigurnost i pravednost u kažnjavanju.

Strasbourg, siječnja 2024.

Prof.dr.sc. Davor Derenčinović
Sudac Europskog suda za ljudska prava
Počasni voditelj projekta – Projekt nedužnosti u Hrvatskoj

PREDGOVOR - Prof. dr. sc. Dragan Primorac, dr. med.

Falsus in uno, falsus in omnibus. Ova drevna pravna maksima služi kao važan podsjetnik na ozbiljnost problematike povezane s pogrešnim presudama. Dok uranjamo u sažetke sadržane u ovoj knjizi, vrijedi razmisliti o dubokim implikacijama ove maksime i o nepokolebljivoj predanosti ispravljanju nepravdi inherentnih u našem zajedničkom traganju za istinom. Projekt nedužnosti u Hrvatskoj predstavlja simbol napretka i posvećenosti koji se fokusira na temeljne uzroke pogrešnih presuda i zaštitu prava pogrešno

osuđenih kao posebne skupine žrtava. Hrvatska, je uspostavila potpuno operativan projekt nedužnosti, preuzela je plemenitu misiju rješavanja ovog problema u našem pravnom sustavu. S ponosom me raduje predstaviti ovu knjigu sažetaka koja obuhvaća aktivno sudjelovanje naših stručnjaka. Ona sažima preporuke i doprinose stručnjaka posvećenih svome poslu, koji su nesebično podijelili svoje znanje kako bi unaprijedili ovaj pionirski projekt.

Osnivanje Projekta nedužnosti u Hrvatskoj proizišlo je iz suradničkog napora koji je započeo tijekom posebne panel-rasprave na ISABS konferenciji 2015. godine. Naknadne rasprave, usmjerene na obradu ove teme s multidisciplinarnog stajališta, dodatno su oblikovale ovu inicijativu. Ovaj projekt, velikodušno je financiran od strane nacionalne Zaklade za znanost i vođen od strane Pravnog fakulteta u Zagrebu pod vodstvom moga cijenjenog kolege, profesora Davora Derenčinića. Vizionarski pristup postavljanju temelja za ovaj projekt predstavlja značajan korak naprijed u našem stremljenju za pravdom, posebice u području dodatnih DNK testiranja. Dok pažljivo prolazimo kroz složenu mrežu kaznenog pravosuđa, naš je cilj otkriti istinu iza pogrešnih presuda i poboljšati prava pogrešno osuđenih osoba.

Prvenstvenu zahvalu zaslužuje naš tim. Kroz temeljita istraživanja i neumornu predanost, naš projekt pomno je proučio slučajeve na županijskim sudovima u Zagrebu, Splitu, Zadru, Rijeci i Osijeku, nastojeći identificirati primjere pogrešnih presuda. U tom procesu, projektni tim otkrio je i objavio teškoće vezane uz ponovnu obnovu kaznenih postupaka prezentiranjem novih dokaza i ispunjavanjem kriterija za novi dokaz ili "*novum*". Također, analizom ovih slučajeva iz prve smo ruke vidjeli kako se DNK ekspertiza profesionalno provodi od strane Centra za forenzična ispitivanja i vještačenja "Ivan Vučetić" iz Zagreba, prikazujući njihov

objektivni doprinos pravosudnim postupcima. Ova knjiga služi kao svjedočanstvo o suradničkim naporima svih uključenih, prikazujući neumornu potragu za istinom usprkos izazovima.

Dok provodimo ovu inovativnu inicijativu, dopustimo si trenutak da prepoznamo njezin duboki utjecaj, kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini. Velika zahvalnost upućena je našim međunarodnim partnerima: g. Marku Godseyu iz Klinike *Ohio Innocence Project*, gđi Deбри Loevy iz *Chicago Exoneration Project*, našim suradnicima iz Europske mreže nevinosti, te dr. Lindi Geven i dr. Jenny Schell–Leugers iz *European Exoneration Project*-a. Njihovo aktivno sudjelovanje na našim radionicama u Zagrebu, gdje su nesebično podijelili svoja vrijedna saznanja i iskustva, značajno je obogatilo naše suradničke napore.

Dodatno, na regionalnoj razini, radionice u Skoplju, Mostaru i Novom Sadu nisu samo širile rezultate našeg projekta, već su također potaknule svijest o ključnom značaju Projekata nedužnosti diljem cijele regije. U ovom suradničkom putovanju stvorena su zajednička partnerstva, formirajući potpurnu mrežu koja prelazi zemljopisne granice.

Domaće radionice u Zagrebu okupile su suce, odvjetnike, tužitelje i forenzičke stručnjake te su imale ključnu ulogu u prepoznavanju i rješavanju temeljnih uzroka pogrešnih presuda u Hrvatskoj, kao i uočavanju slabosti nacionalnog zakonodavstva. Kroz ove platforme razvijena je zajednička svijest o izazovima s kojima se suočavamo, što je rezultiralo formuliranjem sveobuhvatnih strategija za njihovo rješavanje.

Izražavam najdublju zahvalnost Centru za forenzična ispitivanja, istraživanja i forenzička vještačenja „Ivan Vučetić“ u Zagrebu, posebno gđi Andrei Ledić, za njihovo aktivno uključivanje i podršku u provođenju projekta. Također, suradnja s Ministarstvom pravosuđa i uprave Republike Hrvatske pokazala se ključnom u diseminaciji našeg upitnika o nedužnosti među zatvorskom populacijom, rezultirajući potencijalnom brojkom od 27 novih slučajeva osoba koje žele ponovno razmotriti svoje presude. Projektni tim trenutno radi na preispitivanju navedenih slučajeva.

U kontekstu naših zajedničkih nastojanja, drugo izdanje knjige *Forensic DNA Applications – An Interdisciplinary Perspective*, u koautorstvu s profesorom Mosesom Schanfieldom, simbolizira interdisciplinarno ujedinjenje forenzičke znanosti i kaznenog pravosuđa, nudeći rješenja za ove izazove. Funkcionira kao vrijedan izvor za domaće praktičare i kreatore politika, pružajući uvid u to kako

bi trebalo ubuduće izmjeniti zakonodavstvo. Osim toga, različiti radovi proizašli iz ovog projekta, uključujući članke i druge publikacije, bave se ključnim temama poput genetičke privatnosti, prikupljanja i zadržavanja DNK profila, DNK banaka podataka i uspostave “*novum*” kriterija u ponovnoj obnovi kaznenih postupaka. Ove publikacije redom ističu potencijalna poboljšanja koja se mogu uvesti u domaći pravosudni sustav kako bi se uskladio sa suvremenim standardima. Ova knjiga predstavlja svjedočanstvo naše predanosti suočavanju s kompleksnim izazovima povezanima s nepravednim presudama i pruža smjernice za budući razvoj.

Neka ovaj Projekt posluži kao svjedočanstvo hrabrosti, predanosti i vizije koje definiraju napore u rješavanju pogrešnih presuda u Hrvatskoj te kao pomoć osobama koje su pogrešno osuđene kao posebnoj kategoriji žrtava. Neka potakne nastavak suradnje, introspekcije i djelovanja u našem neumornom stremljenju pravdi. Za sve mlade kolege koji žele doprinijeti razvoju Projekta i pomoći ovoj ranjivoj skupini, mogu samo reći „Budućnost pripada onima koji vjeruju u ljepotu svojih snova i ne bojte se sanjati veliko“!

Prof. dr. sc. Dragan Primorac, dr. med.

Predsjednik Upravnog vijeća Specijalne bolnice Sveta Katarina
Profesor na sveučilištima Penn State i New Haven, SAD-e te sveučilištima u
Splitu, Rijeci i Osijeku

UVOD – Prof. dr. sc. Leo Cvitanović

Drage kolegice i kolege,

Dok se približavamo kraju Projekta nedužnosti u Hrvatskoj obuzima nas osjećaj dubokog zadovoljstva i zahvalnosti. Ova se transformacijska priča, obilježena predanošću svih uključenih, odvijala u pozadini pravnog pejzaža Hrvatske, pridonoseći promjeni paradigme u našem stremljenju pravdi. Čast mi je izraziti iskrenu zahvalnost svima koji su odigrali ključne uloge u ovom uspješnom pothvatu. Ova pionirska inicijativa, treća takve vrste na jugu Europe, stvorena je zahvaljujući vizionarskim uvidima profesora Davora Derenčinovića, sada uglednog suca Europskog suda za ljudska prava, te profesora Dragana Primorca. Njihova predviđanja postavila su temelje projektu koji je ostavio neizbrisiv trag na tkivu pravde u Hrvatskoj i širem području Zapadnog Balkana.

Srce ovog projekta kuca s neumornim angažmanom iznimnog tima – profesora Damira Primorca, profesorice Sunčane Roksandić, profesorice Lucije Sokanović, profesorice Marte Dragičević Prtenjača i doktorskog asistenta projekta, gospodina Andreja Božinovskog, mag. iur. Njihova kolektivna stručnost, predanost i neumoran rad bili su ključni za besprijekorno provođenje projekta, time što su izazivajući ustaljene konvencije poticali duh neumoljive potrage za istinom.

Veliku zahvalnost upućujemo dekanu profesoru Ivanu Kopriću i upravi Pravnog fakulteta u Zagrebu te Hrvatskoj zakladi za znanost, koji su naši stalni vizionarski partneri u provedbi ovog projekta. Naša iskrena zahvalnost proteže se i prema našem domaćem partneru, Nacionalnom centru za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja “Ivan Vučetić” u Zagrebu. Izražavam najdublju zahvalnost gospođi Andrei Ledić, gospođi Adeli Makar i timu istraživača za nesebičnu pomoć, posebno u snalaženju u zamršenostima DNA baza podataka i etičkom korištenju DNA uzoraka.

Iskrenu zahvalnost zaslužuje gospodin Zvonimir Penić, načelnik Uprave za zatvorski sustav i probaciju, koji je omogućio našu suradnju s kaznenim ustanovama diljem Hrvatske. Njegova podrška ne samo da je omogućila zanimljive intervju s voditeljima tretmana, već je i rasvijetlila jedinstvene izazove s kojima se suočavaju nepravredno osuđeni pojedinci u procesu rehabilitacije.

Naši međunarodni partneri – Chicago Exoneration Project, Ohio Innocence Project, European Innocence Network i European Exoneration Registry – bili

su ključni suradnici, obogaćujući našu perspektivu i potičući globalnu mrežu posvećenu pravdi.

Iskrena zahvalnost upućena je Županijskim sudovima u Splitu, Zagrebu, Zadru, Rijeci i Osijeku što su nam omogućili provođenje našeg radnog procesa, doprinoseći time dubini naših nalaza. Trenutno pažljivo razmatramo 27 slučajeva nedužnosti koji su nam dostavljeni, pri čemu svaki predstavlja naraciju koja traži iskupljenje i pravdu.

Dok slavimo postignuća Projekta nedužnosti u Hrvatskoj, prepoznajemo da su naši zajednički naponi utrli put prema pravednijem i pravičnijem pravosudnom sustavu. Uspjeh ovog projekta odjekuje izvan nacionalnih granica, utječući na regiju i šire. Zaštitom prava nepravedno osuđenih pojedinaca doprinosimo široj misiji očuvanja pravde i ljudskih prava.

Izražavam najdublju zahvalnost svim suradnicima, partnerima i članovima tima koji su bili dio ove uspješne transformacijske priče. Vaša predanost bila je pokretačka snaga uspjeha Projekta nedužnosti Hrvatske.

Hvala vam što ste bili neizostavan dio ovog iznimnog poglavlja u našem stremljenju pravdi.

Zagreb, siječnja 2024.

Prof. dr. sc. Leo Cvitanović
Voditelj projekta

DIO I.
SAŽECI

Prof. dr. sc. Damir Primorac*

Obnova kaznenog postupka i naknadna DNK vještačenja u cilju preispitivanja i ispravljanja pogrešaka pravosudnog sustava te oslobođenja nedužnih osoba

Neprijeporno je da u svim oblicima ljudskog postupanja postoji mogućnost pogreške pa tako i u kaznenom postupku u kojemu je osuđenik neopravdano osuđen za kazneno djelo koje nije počinio. Naravno, s obzirom na brzinu razvoja današnje tehnologije, takvih pogrešaka u kaznenom postupku je sve manje i manje, ali bez obzira na to, uvijek treba osigurati kvalitetne metode koje se odnose na preispitivanje i ispravljanje takvih pogrešaka. Jedna od tih metoda je svakako i analiza DNK koja je u kaznenom postupku od iznimnog značaja za otkrivanje počinitelja kaznenog djela odnosno za ispravljanje „pogrešnih“ sudskih odluka. Upravo je razvoj tehnologije koja se odnosi na analizu DNK dovela do toga da je u pojedinim predmetima naknadnim DNK vještačenjem utvrđeno drukčije činjenično stanje od onoga koje je bilo utvrđeno tijekom ranijeg vođenja postupka, a temeljem kojega su neopravdano osuđene osobe u novom postupku bile oslobođene.

Prema tome, DNK tehnologija omogućila nam je da se analizom uzetih tragova s mjesta počinjenja i drugog mjesta na kojemu se nalaze tragovi kaznenog djela te usporedbom tih tragova s biološkim uzorcima uzetih od pojedinih osoba nedvojbeno utvrdi stvarni počinitelj kaznenog djela. U Republici Hrvatskoj, mogućnost ispravljanja pogrešaka pravosuđa u takvim slučajevima propisana je Zakonom o kaznenom postupku putem izvanrednog pravnog lijeka – obnova kaznenog postupka - iznošenjem novih činjenica ili podnošenjem novih dokaza koji su sami za sebe ili u svezi s prijašnjim dokazima prikladni da prouzroče oslobođenje osobe koja je ranije bila osuđena. Zato je iznimno važno, uz ovu sofisticiranu DNK tehnologiju te pravni institut obnove kaznenog postupka, na pravilan način pohraniti prikupljen DNK uzorak kako bi se on mogao naknadno koristiti za potrebe kaznenog postupka u cilju preispitivanja i ispravljanju pogrešaka

---

* Redoviti profesor na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Mostaru, Naslovni izvanredni profesor na Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu, odvjetnik u Odvjetničkom društvu "Primorac I partneri" d.o.o., e-mail: damir.primorac@primorac-partners.com

pravosudnog sustava. Osim toga, važno je istaknuti kako je od velikog značaja i činjenica da je u Republici Hrvatskoj od 2019. godine pokrenut Projekt nedužnosti koji je zasigurno, po uzoru na slične projekte u svijetu, pridonio velikom doprinosu u izgradnji kriterija i stvaranju pretpostavki za ispravljanja pogrešaka u pravosuđu kada su u pitanju neopravdano osuđene osobe.

Ključne riječi: obnova kaznenog postupka, neopravdano osuđene osobe, ispravljanje pogrešaka, DNK vještačenje, oslobođenje osobe.

Assoc. Prof. Dr. Sc. Sunčana Roksandić*

Artificial Intelligence in Criminal Law Matters – Challenges and Benefits of AI in the Identification of Perpetrators - Could AI replace DNA?

For law enforcement authorities, AI applications boost efficiency, promote data-driven processes, and extend capabilities. AI technology can help law enforcement agencies make judgments and complete tasks in general. They can strengthen data-driven procedures, increase efficiency, or extend capabilities for specific activities or choices. However, recognized human rights as adjudicated by the European Convention of Human Rights are calling for caution in the development and usage of AI within the European Union. Ethics Guidelines for Trustworthy AI from 2019,¹ by the High-Level Expert Group on Artificial Intelligence set up by the European Commission, underline how it is necessary to develop, deploy, and use trustworthy AI systems in a way that adheres to the ethical principles of: respect for human autonomy, prevention of harm, fairness and explicability. European Parliament Resolution of 6 October 2021 on artificial intelligence in criminal law and its use by the police and judicial authorities in criminal matters (hereinafter: Resolution) underlines that AI, alongside benefits, possesses great risks.² In criminal law, massive data sets could be processed quicker, prisoner flight risks could be assessed more correctly, and crime or even terrorist attacks might be foreseen and averted (preventive policing and in the detection and prosecution of perpetrators of criminal offenses).³ Here also, face recognition software that is automated is required to manage the massive amount of photos and video generated by the proliferation of cameras. Another important aspect of AI is its (alleged) ability to predict behavior. This plays a major role in attempts to

* Predstojnica Katedre za kazneno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

1 Ethics Guidelines for Trustworthy AI, High Level Expert Group on Artificial intelligence set up by the European Commission, 2019, available at: <https://www.aepd.es/sites/default/files/2019-12/ai-ethics-guidelines.pdf>

2 S. Roksandić, N. Protrka and M. Engelhart, “Trustworthy Artificial Intelligence and its use by Law Enforcement Authorities: where do we stand?,” 2022 45th Jubilee International Convention on Information, Communication and Electronic Technology (MIPRO), Opatija, Croatia, 2022, pp. 1225-1232, doi: 10.23919/MIPRO55190.2022.9803606.,

3 Ibid. P. 1256.

prevent crimes where research by now is e.g. extended to by making use of virtual environments in order to understand the criminal mind more in-depth.⁴ One major aspect is also the identification of specific persons, even when only parts of them can be seen on a picture or video. Self-learning algorithms, for example, use data sets to figure out how to recognize people based on their images, and complete complex computational and robotics tasks.⁵

It is clear that that the development and usage of AI in law enforcement within EU and Council of Europe member states must follow human rights concerns and be regulated according to already guaranteed procedural rights and level of guaranteed human rights. Its possibilities call for extreme caution in its plication in criminal law. In that vein, the aforementioned EU Resolution for example expresses its great concern over the use of private facial recognition databases by law enforcement actors and intelligence services, such as US-based privately owned company Clearview AI, a database of more than 10+ billion pictures that have collected from public web sources, including social networks and other parts of the internet, and including from EU citizens.⁶ Innocence project warns that unregulated and untested AI technologies have put innocent people at risk of being wrongly convicted.⁷ Time and again, facial recognition technology gets it wrong – it has been warned by the Innocence Project, Although its accuracy has improved over recent years, this technology still relies heavily on vast quantities of information that it is incapable of assessing for reliability. And, in many cases, that information is biased.⁸ As underlined by Swarns: “The use of such biased technology has had real-world consequences for innocent people throughout the country. To date, six people that we know of have reported being falsely accused of a crime following a facial recognition match — all six were Black.” One can agree with the statement that „even when an AI-powered technology is properly tested, the risks of a wrongful arrest and wrongful conviction remain and are exacerbated

---

4 Gelder JL Van et al., (2019) The virtual reality scenario method: Moving from imagination to immersion in criminal decision-making research, *Journal of research in crime and delinquency* 56 (3), 451-480

5 Giosué Lo Bosco, G.; Di Gangi, A. (2017) *Deep Learning Architectures for DNA Sequence Classification, Fuzzy Logic and Soft Computing Applications*

6 European Parliament (2021) European Parliament resolution of 6 October 2021 on artificial intelligence in criminal law and its use by the police and judicial authorities in criminal matters (2020/2016(INI)) , para 28.

7 C. Swarns, When Artificial Intelligence Gets It Wrong, Innocence Projects, September 19, 2023. , <https://innocenceproject.org/when-artificial-intelligence-gets-it-wrong/>

8 Ibid.

by these new tools.”⁹ However, AI could also work to free the wrongfully convicted.¹⁰ In addition, AI could revolutionize DNA evidence:¹¹ more sophisticated AI techniques are being developed in an attempt to extract DNA profiles and try to work out whether a DNA sample came directly from someone who was at the crime scene, or whether it had just been innocently transferred.¹² Of course, as underlined, the evidence must be open to scrutiny¹³ and here it should be proven that AI is trustworthy as stated in the Resolution and Ethical Guidelines. Also as seen from the EU AI Act, it is clear that the new challenges are present and will be more present in the future for crime detection, identification of suspects, criminal trials, identification of victims, etc. AI could be of great help and complementary to existing mechanisms if understood primarily as a tool alongside respecting the human rights guarantees recognized in the EU. Its effects and usage should not be undermined, however, and its usage in criminal law requires the utmost attention from experts and the wider public alike.

---

9 Ibid.

10 Reynolds, M, California Innocence Project harnesses generative AI for work to free wrongfully convicted, August 13, 2023, <https://www.abajournal.com/web/article/california-innocence-project-harnesses-generative-ai-for-work-to-free-wrongfully-convicted>

11 Richmond K., AI could revolutionise DNA evidence – but right now we can't trust the machines, January 29, 2020., <https://theconversation.com/ai-could-revolutionise-dna-evidence-but-right-now-we-cant-trust-the-machines-129927>

12 Ibid.

13 Ibid.

Izv. prof. dr. sc. Lucija Sokanović*

Pravo na naknadu štete zbog neopravdane osude: *The King Can Do No Wrong*

U nacionalnoj se pravnoj literaturi pravo na naknadu štete definira kao subjektivno javno pravo neopravdano osuđene ili neutemeljeno uhićene osobe. Dualitet subjektivnog i javnog prava izvire iz činjenice da pravo na naknadu štete zahvaća privatni interes oštećenika (subjektivno pravo), a u javnom je interesu da ni jedan nedužni građanin ne bude neopravdano osuđen ili neutemeljeno uhićen. U međunarodnim pravnim izvorima iznimna je važnost Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima koji propisuje pravo na naknadu štete zbog nezakonitog uhićenja ili pritvora odredbom čl. 9. st. 5. Ovo je pravo daljnjom odredbom čl. 14. st. 6. zajamčeno i u odnosu na neopravdanu osudu. Istom se odredbom naime jamči pravo na obeštećenje osobi koja je izdržala kaznu na temelju presude koja je naknadno poništena ili je dano pomilovanje zbog toga što nova činjenica ili naknadno otkrivena činjenica dokazuju da se radilo o sudskoj grešci ukoliko se ne dokaže da je ta osoba u potpunosti ili djelomično kriva za nepravodobno otkrivanje nepoznate činjenice. I Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda priznaje odredbom čl. 5. st. 5. pravo na odštetu svakome tko je žrtva uhićenja ili pritvaranja suprotno odredbama stavka 1. istoga članka. Pravo na naknadu štete zbog neopravdane presude izvorno nije bilo predviđeno jer se smatralo, prema nekim autorima pod utjecajem *common lawa* i općeg pravila „the King can do no wrong“, da je propisivanje istoga suvišno. No pravo na naknadu štete zbog pogrešne osude (*wrongful conviction*) uvedeno je odredbom čl. 3. Protokola br. 7. uz Konvenciju od 22. studenog 1984. godine. Ustav Republike Hrvatske jamči odredbom čl. 25. st. 4. pravo na odštetu i javnu ispriku svakome tko je bio nezakonito lišen slobode ili osuđen. Međutim, u odnosu na zakonsku provedbu ovoga jamstva, svjedoci smo uistinu raritetne situacije u Republici Hrvatskoj. Naime, ranije je Zakon o kaznenom postupku sadržavao odredbe o postupku za naknadu štete i ostvarivanje drugih prava neopravdano osuđenih ili neutemeljeno uhićenih osoba u čl. 476. do 484.a. Danas ZKP u čl. 14. propisuje kako osoba koja je neopravdano osuđena za kazneno djelo ili je neosnovano uhićena ima pravo na

---

* Dr. sc. Lucija Sokanović, izvanredna profesorica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, lucija.sokanovic@pravst.hr

svekoliku rehabilitaciju, pravo na naknadu štete iz sredstava državnog proračuna te druga prava utvrđena zakonom. Budući da posebni zakon još uvijek nije donesen i dalje se primjenjuju odredbe čl. 476.-484.a ZKP/1997.

Ciljevi su rada analizirati recentnu praksu ESLJP i Ustavnog suda RH u odnosu na dosege ostvarivanja prava na naknadu štete zbog neopravdane osude te utvrditi probleme s kojima se suočavaju nacionalni sudovi kod odlučivanja o pravu na naknadu štete.

Ključne riječi: *naknada štete, neopravdana osuda, pogrešna osuda, nezakonita osuda, arbitrarno lišenje slobode*

Dr. Linda M. Geven*

Dr. Jennifer M. Schell-Leugers*

Dr. Teresa Schneider*

Unveiling Innocence And Reducing Stigma: Stories Of European Exonerations

The number of confirmed miscarriages of justice has increased significantly over the past decades (Garrett, 2020; Huff & Killias, 2008; Leo, 2005). Worldwide, an alarming number of criminal cases have come to light where innocent individuals were exonerated after years of legal proceedings for crimes they never committed. Such miscarriages of justice have serious consequences: By convicting innocents, the true perpetrator remains free to commit further crimes. Research on 109 wrongful convictions in the United States indicates that 94% of the actual perpetrators committed crimes, including murder, while an innocent person was convicted (Norris et al., 2019). Wrongful convictions undermine (public) confidence and trust in the justice system, in addition to the substantial financial burden placed on society for each wrongfully convicted person. Most importantly, they pose severe negative consequences for the wrongfully convicted. Research shows that the psychological influences of being wrongfully accused of a criminal offense are detrimental (Brooks & Greenberg, 2021). Furthermore, the stigma associated with formally incarcerated convicted individuals is rather negative and those individuals experience stigmatization in everyday life (LeBel, 2012). Reintegration into society is often difficult, also due to mental health issues and the challenges with finding housing and work (Clow et al., 2012; Scott 2010; Zannella et al., 2020).

In response to this issue, law firms and non-profit organizations worldwide have emerged to support the wrongfully convicted in reopening their cases. Exhaustive databases on miscarriages of justice have been established by universities in

---

* Institute for Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Leiden University, Leiden, The Netherlands, l.m.geven@law.leidenuniv.nl

* Faculty of Science and Engineering, University College Maastricht, Maastricht University, Maastricht, the Netherlands, jenny.schell@maastrichtuniversity.nl

* Lucerne University of Applied Sciences and Arts, teresa.schneider@hslu.ch

the United States and Great Britain (e.g., *National Registry of Exonerations*, n.d.⁴; *Evidence-Based Justice Lab*, n.d.⁵). These initiatives play a crucial role in understanding the root causes of wrongful convictions by collecting valuable data from both individual and aggregated cases. For example, empirical research on exonerations in the United States revealed that false confessions disproportionately contribute to wrongful convictions of juveniles (Gross & Shaffer, 2012). This insight led to legislative changes, with state legislatures banning the use of deception when questioning suspects under 18 years old in January 2022.⁶ This demonstrates that mapping such data can have a direct impact on legal policies and supreme court rulings.

Until recently, the scope of the problem in continental Europe was unclear. This absence left a void in understanding how frequently and for what reasons wrongful convictions occur in European countries. It is essential to gain insight into miscarriages of justice on a large scale to estimate the magnitude of the problem and to successfully counteract contributing causes and move away from the negative stigma exonerates face. Therefore, the newly established European Registry of Exonerations (EUREX) is an essential initiative in raising awareness about wrongful convictions in Europe. In the future, this database can facilitate more targeted research into underlying factors to prevent judicial errors in the long term.

This chapter aims to provide a brief overview of the case represented in this new registry. By deconstructing known European exoneration cases, prevailing issues are illustrated. The importance of psychological expertise in criminal cases is highlighted and a focus is placed on systematic errors that could be at the base of wrongful convictions. Ultimately, the chapter seeks to raise awareness about the human and societal consequences of miscarriages of justice while advocating for a more just and equitable legal framework in Europe.

Keywords: Exonerations, Miscarriages of Justice, EUREX, Stigma

---

4 <https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Pages/about.aspx>

5 <https://evidencebasedjustice.exeter.ac.uk/>

6 <https://www2.illinois.gov/Pages/news-item.aspx?ReleaseID=23581>

Assoc. Prof. Dr. Aleksandar Maršavelski*

Substantive Criminal Law Aspects Of Wrongful Convictions

Most literature on wrongful convictions focuses on procedural or evidence law aspects of convicted persons who are innocent. However, research on cases of innocent convicts neglects the fact that substantive criminal law can often play a key role in convicting someone who is in fact innocent, much more than we think. There are two substantive criminal law aspects of innocent convictions: the first considers the purpose of punishing the innocent, and the second considers the crime elements.

The root of the theoretical debate about punishing the innocent lies in criticism of utilitarianism, which claims that utilitarians in certain exceptional cases argue that it is justified to convict and punish innocent persons to deter others from offending. However, Bentham considered the punishment of the innocent to be dangerous because it leads to a loss of confidence in the justice system. He accepted as a fact that wrongful convictions sometimes happen and that this also achieves general deterrence, but that the deliberate conviction of an innocent person would not achieve this purpose because if people knew that the person was innocent, then it would not be possible to influence others. The motives of criminal justice actors to agree to punish an innocent person can be altruistic i.e. to achieve general deterrence, but are also often driven by egoistic motivation to demonstrate personal success in combating crime (police, prosecutors and even judges).

If we look at the elements of crime aspect, it reveals that punishing the innocent depends a lot on the criminal law framework. More strict liability offences, more liability for negligence, more vicarious liability, more collective liability offences and fewer defences (justifications and excuses) in the Criminal code or in the case law undoubtedly lead to more convictions of people who are in fact innocent, because of lowering the evidence threshold by substantive provisions. Furthermore, wrongful conviction is also a case when someone is guilty, but not for the crime for which he was convicted, for example, when someone is convicted of murder although in fact, he committed manslaughter.

---

* Associate Professor, Chair of Criminal Law, Faculty of Law, University of Zagreb, e-mail: aleksandar.marsavelski@pravo.hr

This paper analyses these and other substantive criminal law aspects of wrongful convictions.

Keywords: wrongful convictions, innocent projects, utilitarianism, Bentham, elements of crime, justifications, excuses

Andrea Ledić, mag.chem*

Adela Makar, mag.mol.biol*

Igor Obleščuk*

Baze DNK podataka

Forenzične baze podataka imaju značajnu ulogu u otkrivanju počinitelja kaznenih djela. Njihova svrha je zaštita sigurnosti građana i imovine otkrivanjem, smanjenjem i prevencijom kriminaliteta, traganje za počiniteljima kaznenih djela i njihovo otkrivanje, identifikacija nestalih osoba te utvrđivanje identiteta.

Baza DNK podataka jedna je od forenzičnih baza u kojoj se obrađuju podaci utvrđeni molekularno-genetskom analizom bioloških uzoraka od osobe te podaci dobiveni molekularno-genetskom analizom iz bioloških tragova povezanih s počinjenjem kaznenog djela. Baze DNK podataka uglavnom sadrže podatke o analizi autosomalnih kratkih uzastopno ponavljajućih sekvenci (engl. Short Tandem Repeats, STR), koji se najčešće koriste u rješavanju zločina i identifikaciji osoba, kao i podatke o analizi STR-a na specifičnim regijama kromosoma Y (Y-STR). Mogu sadržavati i podatke o analizi slijeda nukleotida u mitohondrijskom DNK te o analizi drugih dijelova humane DNK. U bazi DNK podataka nalaze se podaci o pojedincima (osuđenima, optuženima, osumnjičenicima, žrtvama i drugim pojedincima od interesa), kao i podatke iz dokaza povezanih s počinjenjem zločina.

Podaci utvrđeni molekularno-genetskom analizom od osoba biometrijski su podaci tj. osobni podaci dobiveni posebnom tehničkom obradom u vezi s fizičkim ili fiziološkim obilježjima pojedinca, koji omogućuju ili potvrđuju jedinstvenu identifikaciju tog pojedinca. Zaštićeni su odredbama članka 8. Europske konvencije o ljudskim pravima koji određuje kako se javna vlast neće miješati u ostvarivanje prava poštovanja privatnog života, osim ako je nužno i u skladu sa zakonom. Države imaju različite regulatorne okvire prema kojima se DNK uzorci i podaci

---

* Načelnica Centra za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić", stalni sudski vještak, punopravna članica Američka akademije za forenzične znanosti. aledic@mup.hr,

* Voditeljica službe bioloških i kontaktnih vještačenja, Centra za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić", stalni sudski vještak, članica članica Američka akademije za forenzične znanosti. amakar@mup.hr

* Samostalni vještak za biološka vještačenja. ioblescuk@mup.hr

mogu pribavljati, koristiti i pohranjivati u bazama DNK podataka te u kojem vremenskom periodu.

U Republici Hrvatskoj ustrojena je Zbirka podataka prikupljenih molekularno-genetskom analizom (u daljnjem tekstu: Zbirka) koja sadrži DNK podatke. Usklađena je sa Zakonom o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka (NN 42/18) i Zakonom o zaštiti fizičkih osoba u vezi s obradom i razmjenom osobnih podataka u svrhe sprječavanja, istraživanja, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija (NN 68/18). Navedenim odredbama određeno je kako obrada osobnih podataka mora biti poštena i zakonita, načinom obrade potrebno je osigurati sigurnost osobnih podataka i to primjenom odgovarajućih tehničkih ili organizacijskih mjera. Podaci sadržani u Zbirci moraju biti točni, potpuni i ažurni, uz točno navedenu svrhu koja je u skladu sa zakonom.

Pohrana, čuvanje i brisanje DNK podataka iz Zbirke definirani su nacionalnim zakonodavstvom i to Zakonom o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 80/22), Pravilnikom o ustrojstvu i načinu vođenja zbirke s automatskom obradom podataka o utvrđivanju istovjetnosti osumnjičenika (NN 147/20) i Pravilnikom o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize (NN 120/14). DNK podaci posebno su osjetljiva vrsta osobnih podataka. Neka od etičkih pitanja koja se postavljaju prilikom njihove obrade su narušavanje privatnosti osobe, nedopuštena manipulacija podacima, mogući zaključci o etničkom podrijetlu pojedinca te mogućnost utvrđivanja informacija ne samo o pojedincu čiji se podaci nalaze u bazi, već i o njegovim biološkim srodnicima. Zbog svega navedenog, obrada DNK podataka podliježe pojačanoj zaštiti te se navedena etička pitanja minimaliziraju pravilnom uspostavom baza DNK podataka i zakonom definiranom obradom DNK podataka.

Ključne riječi: DNK podatak; baza DNK podataka; obrada podataka; zaštita podataka

Doc. dr. sc. Maja Pilić*

Sadržaj prava na zaštitu privatnog i obiteljskog doma i prava na zaštitu osobnih podataka pri korištenju dnk analize kao dokaznog sredstva u kaznenom postupku

Molekularno genetska analiza vrlo je pouzdano i učinkovito dokazno sredstvo jer omogućava utvrđivanje identiteta počinitelja kaznenih djela, žrtava te bliskih srodnika. Analiza DNK sastoji se od niza povezanih postupaka kao što su izuzimanje i analiza DNK, pohrana podataka dobivenih DNK analizom te buduće korištenje dobivenih podataka. Radi se o vrsti vještačenja kojoj je primarna svrha otkrivanje, dokazivanje i sprječavanje kaznenih djela, ali čijom povredom može doći do ograničenja ili kršenja temeljnih ljudskih prava i sloboda pojedinaca, ali u konačnici i oslobođenja pogrešno osuđenih osoba. Identifikacija osobe na osnovu DNK vještačenja smatra se najučinkovitijom tehnikom identifikacije osobe, tj. osumnjičenih na osnovu biološkog materijala koji je ostao na mjestu počinjenja kaznenog djela i nezamjenjiva je pri rasvjetljavanju i dokazivanju velikog broja kaznenih djela. Forenzička DNK tehnologija koristi se za analizu DNK profila koji obično potječu iz uzoraka ljudske DNK. Ti se uzorci mogu prikupiti s mjesta počinjenja kaznenog djela ili s tijela osumnjičenih ili žrtava, a zatim se profili DNK uspoređuju s prethodno pohranjenim profilima u bazi podataka DNK kako bi se utvrdila podudaranja. Međutim, podaci iz analize DNK su genetski podaci koji prema Uredbi (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ spadaju u kategoriju osobnih podataka o zdravlju osobe i kao takvi zabranjeni su za obradu osim u slučajevima koje propisuje Uredba.

Osim toga, prikupljanjem podataka iz uzoraka DNK bez privole osumnjičenika ili druge osobe zadire se u pravo na tjelesni integritet, a zadržavanje i pohranjivanje takvih podataka u pravo na zaštitu privatnog i obiteljskog doma iz čl. 8. (Europske) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. S druge strane, obzirom na sve veću rasprostranjenost umjetne inteligencije u svim društvenim sferama pa

---

* Naslovna docentica, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, maja.pilic@unist.hr

tako i u području kaznenog prava i pravosuđa, njezina sposobnost u korištenju podataka i algoritama mogu predstavljati određeni rizik za genetske informacije koje su sadržane u uzorcima DNK. Neovlaštenim pristupom ili zlouporabom uzoraka DNK može doći do ugrožavanja prava na privatnost pojedinca zbog čega je potrebno uspostaviti normativne i sigurnosne mjere kako bi se osiguralo da se takvi genetski podaci koriste samo u određene svrhe te da se čuvaju na siguran način.

Autorica ovim radom nastoji utvrditi granice dopuštenosti i sadržaj prava koja su obuhvaćena uporabom analize DNK kao dokaznog sredstva, a osobito konvencijskog prava na zaštitu privatnog i obiteljskog doma te zaštitu osobnih podataka dobivenih uzorcima biološkog materijala. Cilj je utvrditi na koji način osigurati zaštitu forenzičke uporabe DNK za provođenje pravde i zaštitu ljudskih prava kao dva međusobno ovisna društvena interesa.

Ključne riječi: molekularno genetska analiza, pravo na zaštitu privatnog i obiteljskog doma, genetski podaci, zaštita osobnih podataka, umjetna inteligencija

Olga Tešović, PhD*

Comparative Analysis of the Impact of Guilty Pleas on Wrongful Convictions

This study presents a comprehensive comparative analysis of the impact of guilty pleas on wrongful convictions, with a focus on Anglo-Saxon and European judicial practices, and a specific reference to Serbian domestic legislation. The premise of this research is grounded in the increasing concern over the role of guilty pleas in potentially leading to wrongful convictions, an issue that has garnered significant attention in legal circles worldwide.

The methodology employed includes a qualitative analysis of legal frameworks, case studies, and statistical data from the United Kingdom and the United States (representing Anglo-Saxon practices), several European Union countries with differing legal traditions, and Serbia. This broad spectrum of jurisdictions provides a diverse range of perspectives on the plea bargaining process and its implications. Findings from Anglo-Saxon jurisdictions reveal a high prevalence of plea bargaining, often encouraged by the prospect of reduced sentences. However, this practice has raised concerns about the potential for innocent defendants to plead guilty, particularly in the face of overwhelming prosecutorial power and the fear of harsher penalties if convicted at trial. In contrast, many European systems, characterized by inquisitorial processes, exhibit a more cautious approach to plea bargaining, emphasizing judicial oversight. Nevertheless, the risk of wrongful convictions due to guilty pleas, although lower, remains a concern. In the Serbian context, the study explores the recent introduction of plea bargaining into its criminal justice system, influenced by its aspirations for European integration. The Serbian approach appears to blend elements from both the Anglo-Saxon and European models, striving to incorporate safeguards against wrongful convictions while acknowledging the efficiency benefits of plea agreements. A key finding of this research is the variance in the safeguards against wrongful convictions in the context of guilty pleas. Anglo-Saxon systems tend to rely heavily on procedural safeguards and the adversarial process, while European models emphasize judicial oversight and the inquisitorial method. Serbian legislation, meanwhile, is in a

---

* Research Fellow, Institute for Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia, e-mail: otolgates@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-3121-8752>

transitional phase, adopting a hybrid model with unique challenges and potential.

The study also discusses the psychological and socio-legal aspects of pleading guilty, especially under the pressure of legal negotiations. The comparative analysis suggests that defendants in Anglo-Saxon systems may experience more coercion due to the higher stakes involved, whereas European and Serbian systems provide a somewhat more balanced approach, though not without their own flaws. The implications of this study are significant for policymakers, legal practitioners, and scholars. It highlights the need for a more nuanced understanding of how different legal systems manage guilty pleas and their potential to lead to wrongful convictions. Moreover, it underscores the importance of international dialogue and legal reforms to mitigate risks associated with plea bargaining.

In conclusion, this comparative analysis reveals that while guilty pleas serve as an efficient tool in judicial processes, they also carry inherent risks that vary significantly across different legal systems. This analysis contributes to a deeper understanding of the complex dynamics at play in the guilty plea process and underscores the need for legal reforms that prioritize the integrity of the justice system and the protection of the innocent. So, the author advocates for ongoing reforms and cross-jurisdictional learning to enhance justice and protect against wrongful convictions.

Keywords: guilty pleas - wrongful convictions - comparative analysis - plea bargaining - judicial practices

Dr. sc. Marin Bonačić*

Mehanizmi sprječavanja pogrešnih osuda u prekršajnom postupku*

Prekršajni postupak sadrži mehanizme za sprječavanje pogrešnih osuda. U ovom izlaganju razmotrit će se zaštitni mehanizmi u žurnom postupku, pri izdavanju prekršajnog i obaveznog prekršajnog naloga te u žalbenom postupku. Obnova prekršajnog postupka, kao glavni mehanizam ispravljanja pravomoćnih pogrešnih osuda, tema je drugih izlaganja pa se neće posebno razmatrati.

U okviru prekršajnog postupka, osobito je zanimljivo razmotriti mehanizme sprječavanja pogrešnih osuda u žurnom postupku, u kojem se ne primjenjuju odredbe o glavnoj raspravi, njezinom zakazivanju i vođenju. Podnormiranost ovog oblika postupka u praksi može dovesti u pitanje ostvarenje načela kontradiktornosti. O tome su u svojoj praksi odlučivali Europski sud za ljudska prava (ESLJP), Ustavni sud RH te Visoki prekršajni sud RH (VPSRH) u nizu odluka. U predmetu *Marčan protiv Hrvatske* iz 2014. godine ESLJP je utvrdio da je žurni postupak, koji odluku o potrebi održavanja usmene rasprave ili provođenja određenih procesnih radnji uz mogućnost sudjelovanja stranaka ostavlja sucu, nije sam po sebi nekompatibilan s jamstvima iz čl. 6. Konvencije. U konkretnom je predmetu Sud odbio zahtjev jer podnositelj, iako je osporavao službenu bilješku policijskog službenika, nikad nije tražio ispitivanja policijskog službenika kao svjedoka. Ustavni je sud u svojoj odluci U-III-3823/2014 iz 2015. godine utvrdio da je povrijeđeno podnositeljevo pravo na pravičan postupak jer se sudska presuda protiv njega temeljila na nalazu prometnog vještaka u koji podnositelj nije imao mogućnost uvida niti se o njemu mogao očitovati, a okrivljeniku se mora pružiti mogućnost očitovanja o svim činjenicama i dokazima koji ga terete. VPSRH je u svojoj praksi ukinuo niz presuda donesenih u žurnom postupku jer primjerice nije proveden dokaz suočenjem između okrivljenika i svjedokinje, jer okrivljenik nije imao mogućnost očitovati se o iskazima ispitanih svjedoka, itd. Navedeni slučajevi pokazuju da je u žurnom postupku na sucu odgovornost za osiguranje pravičnog postupka.

---

* Dr. sc. Marin Bonačić, izvanredni profesor na Katedri za kazneno procesno pravo, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; marin.bonacic@pravo.unizg.hr

** Ovo je izlaganje sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom Hrvatsko prekršajno pravo u europskom kontekstu – izazovi i perspektive (UIP-2020-02-6482)

Obavezni prekršajni nalog i prekršajni nalog oblici su prešutnog sporazuma s okrivljenikom, prema kojem se krivnja za prekršaj utvrđuje bez provođenja glave rasprave. Pasivnost okrivljenika, bilo iz kojeg razloga, može dovesti do pogrešne osude i u tom dijelu nisu predviđeni zaštitni mehanizmi osim povrata u prijašnje stanje. S druge strane, okrivljenik koji podnese prigovor pokazuje da ne prihvaća krivnju za prekršaj ili da se ne slaže s ponuđenom sankcijom te da se u postupku ne odriče svojih prava. Kod obaveznog prekršajnog naloga osobitost je da se povodom prigovora vodi žurni postupak bez prava na žalbu pa to otvara već opisanu mogućnost pogrešne osude.

Uređenje granica ispitivanja prvostupanjske presude povodom žalbe u prekršajnom postupku pokazuje da postoji svijest zakonodavca o potrebi ispravljanja pogrešnih osuda. Iako je prvotne intencija bila da VPSRH vrlo ograničeno ispituje presudu po službenoj dužnosti te da ispituje samo jesu li presudom na štetu okrivljenika povrijeđene odredbe prekršajnog materijalnog prava i je li u postupku nastupila zastara prekršajnog progona, izmjenama iz 2018. ovlasti VPSRH su proširene te taj sud sada ispituje i jesu li počinjenje određene bitne povrede odredaba prekršajnog postupka.

Ključne riječi: žurni postupak, načelo kontradiktornosti, prekršajni nalog, žalba, prekršajni postupak

Darija Željko mag.iur., LL.M*

Ocjena učinkovitosti žalbenog postupka u kaznenim predmetima u Republici Hrvatskoj kroz analizu IX. novele Zakona o kaznenom postupku i judikature Europskog suda za ljudska prava**

U pravnoj se doktrini navodi kako postoje dvije temeljne funkcije žalbenog stadija kaznenog postupka. Prva je funkcija relevantna u kontekstu pogrešno osuđenih osoba pošto navedeni procesni stadij predstavlja ‘filar’ koji služi ispravku nepravinih, nezakonitih i/ili nepravilnih presuda te time sprječava nastup ‘*misscariages of justice*’. U suvremenom kaznenom pravosuđu neprijeporno je da i faza žalbenog postupka mora odgovarati zahtjevima pravičnog postupka (*fair trial*). Naročito Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP) kontinuirano razvija jurisprudenciju u pogledu prava na žalbu u kaznenim predmetima zajamčenog člankom 2. Protokolom 7. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) i ostvarenja jamstva pravičnog postupka iz članka 6. Konvencije koja obvezuju i u postupcima pred drugostupanjskim sudovima. Pravo na žalbu kao temeljno ljudsko pravo, odnosno u kontekstu kaznenog postupka pravo obrane, ujedno ima važnu institucionalnu ulogu s obzirom da preispitivanje sudske odluke od strane višeg suda doprinosi ujednačavanju prava, a trebalo bi osigurati i konzistentnije, pravičnije i odgovornije (kazneno) pravosuđe.

Ocjenjujući hrvatsko kaznenoproceno zakonodavstvo može se zaključiti kako u uređenju tog stadija postupka dominira dugogodišnji *status quo* uz izuzetak osnivanja Visokog kaznenog suda koji je započeo s radom u siječnju 2021. Prijelomni trenutak za žalbeni stadij postupka nenadano je nastupio u srpnju 2022. kada je Hrvatski sabor izglasao IX. novelu Zakona o kaznenom postupku (dalje: ZKP) kojom je *inter alia* uvedena obveza da drugostupanjski sud umjesto dvostrukog ili višestrukog ukidanja prvostupanjske presude sam provede raspravu

---

* Asistentica na Projektu razvoja karijera mladih istraživača – izobrazba novih doktora znanosti (DOK-01-2020) Hrvatske zaklade za znanost, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; darija.zeljko@pravo.unizg.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4249-1851>

** Ovo je izlaganje sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost putem Projekta razvoja karijera mladih istraživača – izobrazba novih doktora znanosti (DOK-01-2020).

i donese presudu. Navedeno je rješenje, kao i narušavanje uobičajene zakonske procedure, izazvalo nezapamćenu buru kritika stručne javnosti koje će se u radu detaljnije analizirati. Međutim, izvjesno je da je tom izmjenom zakonodavac osvijestio i odlučio reagirati na ono što (ne)opravdano percipira kao jednu od problematičnih pojava ili praksi u okviru provođenja žalbenog postupka u sustavu nacionalnog kaznenog pravosuđa. Naime, prema ustaljenoj jurisprudenciji ESLJP-a višekratno ukidanje presude 'upućuje ili može upućivati na ozbiljne nedostatke u pravosudnom sustavu.'

Nadalje, malo je poznato, kako je ESLJP u razdoblju od 2013. donio niz presuda protiv Republike Hrvatske (*Bosak i drugi, Drača, Mirčetić, Romić, et al.*) u kojima je ustanovljena povreda članka 6. stavka 1. i stavka 3. c. Konvencije upravo zbog načina na koji su vođeni žalbeni postupci u kaznenim predmetima. Posebno je zabrinjavajući u akademskim krugovima dosad neistraženi trend konstantnog porasta broja takvih presuda, a što je razvidno ako se uzme u obzir da je ESLJP našao povredu Konvencije u čak osam presuda tijekom posljednje tri godine. Vrijedi obratiti pozornost i na repetitivnost pogrešaka koje su učinili nacionalni sudovi u tzv. *Zahirović* grupi predmeta iz prakse ESLJP-a. Ovaj će rad stoga sistematizirati navedene povrede u dvije skupine, pri čemu prvu skupinu predstavlja nepozivanje obrane na sjednicu žalbenog vijeća. U ovom radu analizirana praksa ESLJP-a ukazuje da drugostupanjski nacionalni sudovi nisu pozivali obranu ni onda kad su to okrivljenik i/ili branitelj izrijeком prethodno zatražili pa čak ni onda kada se na sjednici viših sudova preispitivala osuda za kazneno djelo za koje je izrečena kazna dugotrajnog zatvora, kao što je bilo u predmetu *Grubić protiv RH*. Ujedno u nizu analiziranih predmeta sudovi nisu dostavljali obrani obrazloženi podnesak državnog odvjetništva na žalbu.

Za nadati se je da će novi članak 475. stavak 7. Zakona o kaznenom postupku, prema kojem se prisutnost stranaka na sjednici žalbenog vijeća može osigurati putem audio-video uređaja, pozitivno odraziti na učinkovitost i pravičnost u vođenju žalbenog postupka pred hrvatskim sudovima. Završno će se nastojati predvidjeti kako će pojačana digitalizacija kaznenog pravosuđa, posebno predstojeće snimanje kaznenih rasprava, utjecati na održavanje ravnoteže između suprotstavljenih ciljeva učinkovitosti i pravičnosti u žalbenom postupku.

Ključne riječi: žalbeni postupak; IX. novela Zakona o kaznenom postupku; jurisprudencija ESLJP; pravičnost; učinkovitost.

Nikša Vojvoda mag.iur.*

Obnova prekršajnog postupka**

O temi projekta nedužnosti ponajprije se raspravlja u kontekstu kaznenoga materijalnog i procesnog prava, što, s obzirom na razinu štete do koje dolazi uslijed izricanja kaznene sankcije nedužnoj osobi, ne iznenađuje. I u prekršajnom je pravu, međutim, moguće izricanje oštrih, pa čak i zatvorskih, sankcija. Šteta koja za osuđenika i društvo zbog pogrešne prekršajne presude može nastupiti, dakle, nije zanemariva pa raspravu valja proširiti i na to pravno područje. Tome u prilog svakako ide i praksa Europskog suda za ljudska prava koji je, autonomno tumačeći pojam kaznene optužbe, u brojnim predmetima hrvatski prekršajni postupak ocijenio kaznenim, zbog čega je opravdano tvrditi kako je prekršajno pravo dio kaznenog prava u širem smislu.

U situaciji kada nedužna osoba bude pravomoćno osuđena za prekršaj jedno je od ključnih pitanja kako popraviti pogrešnu presudu. U hrvatskom prekršajnom postupku osuđeniku na raspolaganju stoje tri izvanredna pravna lijeka: obnova prekršajnog postupka, zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne i zahtjev za zaštitu zakonitosti, a u nastavku će biti riječi samo o prvom od njih, koji se učinio najzanimljivijim.

Prekršajni se postupak može obnoviti na štetu okrivljenika ili u korist osuđenika (čl. 213. i 214. Prekršajnog zakona). Izlaganju prve vrste obnove ovdje nije mjesto, a druga je moguća ako se dokaže da je presuda utemeljena na lažnoj ispravi ili lažnom iskazu svjedoka, vještaka ili tumača, ili pak da je do presude došlo zbog kaznenog djela odgovorne osobe, tužitelja ili suca, odnosno ako se iznesu nove činjenice ili podnesu novi dokazi koji su prikladni da dovedu do za osuđenika povoljnije presude i, konačno, u slučaju da je osuđenik bio više puta osuđen za isto djelo ili je više osuđenika osuđeno zbog istog djela koje je mogao počinuti samo jedan ili samo neki od njih (čl. 214. st. 1.). Prvi je korak za ispravljanje nepravda koje

---

* Nikša Vojvoda, mag. iur., asistent u statusu doktoranda na ustavnom istraživačkom projektu Hrvatske zaklade za znanost Hrvatsko prekršajno pravo u europskom kontekstu – izazovi i perspektive (UIP-2020-02-6482), Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; niksa.vojvoda@pravo.unizg.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6640-9763>

** Ovo je izlaganje sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom Hrvatsko prekršajno pravo u europskom kontekstu – izazovi i perspektive (UIP-2020-02-6482)

je nanoseno osuđeniku podnošenje zahtjeva za obnovu prvostupanjskom sudu, odnosno tijelu državne uprave koje je provelo prvostupanjski postupak (čl. 215. st. 3., čl. 96. st. 2.), a ako zahtjev bude prihvaćen ponovno će se po istim pravilima kao i za prvi postupak provesti glavna rasprava ili žurni postupak (čl. 215. st. 8. i čl. 216. st. 1.). To, međutim, nije dovoljno za popravljnje osuđenikove situacije. Potrebno je i da u novom postupku prijašnja presuda bude djelomično ili u cijelosti stavljena izvan snage, nakon čega će se izdržana kazna uračunati i donijeti nova, za osuđenika povoljnija, presuda (čl. 216. st. 3.). Ako, naprotiv, zahtjev za obnovu ne bude prihvaćen, odnosno ako bude prihvaćen, ali u novom postupku prijašnja presuda bude ostavljena na snazi, neće doći do poboljšanja osuđenikove situacije.

Ključne riječi: zaštita pogrešno osuđenih osoba, prekršajno pravo, kazneno pravo u širem smislu, izvanredni pravni lijekovi, obnova prekršajnog postupka u korist osuđenika

Andrej Božinovski mag.iur.*

Addressing Wrongful Convictions In Croatia Through Revision Of The Novum Criterion: Identifying Best Practices And Standards**

The topic of miscarriages of justice in Croatia is new. It began to be the center of academic discussion in 2015 and culminated with the establishment of the experimental Innocence Project in Croatia in 2020. For the first time, experts started to analyze the domestic legal framework and judicial practice concerning the protection of the rights of wrongfully convicted persons, with a special emphasis on carrying out a post-conviction revision of criminal proceedings to prove eventual miscarriages of justice. This chapter examines wrongful convictions as miscarriages of justice through the scope of the novum criterion in different European countries and the standards of the ECtHR and CJEU. The novum criterion is a legal principle that allows for the reopening of a case if new evidence emerges that could change the outcome of the trial. The purpose is through comparative and case study methods to address the revision of criminal proceedings in Croatia by examining the requirements for establishing a novum in the legislation of different European countries and examine the jurisprudence of the European Court of Human Rights (ECtHR) and Court of Justice of the E.U. (CJEU) and establish best practices.

Keywords: revision of procedure, novum, innocence projects, wrongful convictions, miscarriages of justice

---

* Asistent u statusu doktoranda na istraživačkom projektu HRZZ „Projekt nedužnosti u Hrvatskoj“.

** Istraživanje za ovu publikaciju rađeno je u okviru istraživačkog projekta „Projekt nedužnosti u Hrvatskoj“ (CROINOP), financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost (IP-2019-2104-9893) i Projekt razvoja karijere mladih istraživača - izobrazba novih doktora znanosti (DOK-2021-2102-5858), također financiran od Hrvatske zaklade za znanost.

Adriana Pranjic mag.iur.*

Pogreške u suđenju: zaštita pogrešno osuđenih osoba u Bosni i Hercegovini

Načela pravne sigurnosti, konačnosti i *res iudicata* nalažu da se kazneni postupak u određenom trenutku mora okončati donošenjem sudske presude, a rezultat postupka poštivati i provoditi. Pravomoćnošću presude se pitanje primjene zakona na konkretan činjenični slučaj smatra u toj kaznenoj stvari konačnim i neizmjenjivim. Ipak, događa se da se nakon pravomoćnosti postupka utvrdi da je presuda pogrešna. Naime, nijedan pravni poredak nije pošteđen grešaka u suđenju, koje mogu biti takvog intenziteta da znatno utječu na ishod postupka. Zbog toga je u interesu pravde spriječiti nastupanje pravnih posljedica takve presude, pa je predviđena mogućnost izmjene pravomoćne odluke putem izvanrednih pravnih lijekova. Naše domaće zakonodavstvo priznaje samo jedan izvanredni pravni lijek koji je sadržan u svim kaznenim procesnim zakonima u Bosni i Hercegovini (BIH), a to je ponavljanje kaznenog postupka.

Ovaj rad prvenstveno se bavi zaštitom pogrešno osuđenih osoba primjenom *novum* kriterija ili kriterija novog dokaza, koji omogućava ponovno vođenje kaznenog postupka u istoj stvari, u slučaju pojave novih dokaza koji bi mogli promijeniti ishod postupka. U uvodnom dijelu polazi se od pozitivnog zakonskog uređenja ovog izvanrednog pravnog lijeka u bosanskohercegovačkom kaznenom procesnom pravu, kratkog opisa njegovih bitnih karakteristika, kao i osnova za ulaganje zahtjeva. Komparativnom analizom u drugom dijelu rada ispitat će se koji su to osnovni izazovi koji se pojavljuju kod različitog pristupa obnovi postupka u odabranim pravnim sustavima. U tom smislu, analizirat će se sustavi Njemačke i Nizozemske, sa kojom BIH dijeli istu pravnu tradiciju. Nadalje, treći dio sadrži prikaz analize judikature Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) u predmetnoj materiji, kao i standarda koje je isti u svojoj praksi uspostavio. Metodom studije slučaja istražiti će se kakav pristup zauzima sudska praksa u Bosni i Hercegovini prilikom primjene navedenog kriterija. U zaključnom dijelu predstaviti će se rezultati istraživanja da bi se u konačnici utvrdilo koje su sličnosti i razlike oko pristupa ponavljanju postupka u drugim zemljama, te postoji li potreba za

---

* Asistentica na Katedri za kaznenog prava, Pravni fakultet, Sveučilište u Mostaru.

izmjenama istog u bosanskohercegovačkom kazнено-procesnom pravu.

Ključne riječi: ponavljanje kaznenog postupka, izvanredni pravni lijekovi, novi dokazi, novum, pogrešne osude

Judge Gjorgji Andonov*

Repetition of Criminal Procedure In North Macedonia

The Criminal Procedure Law (CPC) of North Macedonia proscribes the Repetition of criminal procedure as an extraordinary remedy, besides the regular ones. It is an institute that provides guarantees that even a final judgment could be altered or a procedure could be repeated if conditions and terms, according to the law, are met. It is one most widely used in the everyday practice of all extraordinary remedies.

This legal provision is a non-suspensive and non-devolving legal remedy, which, under certain conditions, challenges final domestic court decisions exclusively, while foreign judgments are excluded. Only an authorized person can submit a request and it will be accepted only in the cases and under the conditions stipulated by law. Repetition of the procedure can only be requested due to factual issues (*error facti*), and not due to violation of provisions of the substantive or procedural law (*error iuris*). It can be used both to the benefit and to the detriment of the convicted. There are few forms of repetition of procedure as proscribed in CPC. Alteration of the final judgment without repeating the procedure (so-called unregular repetition), without new facts or evidence appearing, allows the final judgment to be altered without repeating. The decision is made in the form of a verdict, without a formal hearing. Most common reason is when in two or more verdicts against the same convicted person, multiple sentences are imposed with force of law, and the provisions for determining a single sentence for concurrent offenses are not applied. A form of the institute of repetition is the continuation of the criminal procedure, which is proscribed by law.

In exceptional cases, the criminal procedure can be repeated to the detriment of the convicted person if the judgment rejecting the charges was made due to the actual incompetence of the court, and the public prosecutor initiated a procedure before a competent court and requested a repetition of the procedure. Regular repetition in favor of the defendant is when there are circumstances that are eligible to result in repetition, such as emerging new evidence favorable for the defendant, criminal

---

* Gjorgji Andonov, President and Judge in Criminal Cases Department of 1st instance court in Shtip, N.Macedonia., contact: gosheandonov@gmail.com

act of participant of the procedure, the judgment of the ECHR in Strasbourg regarding breach of human rights etc. Practice in North Macedonia rarely provides new evidence such as DNA or other forensic data due to the wider ineligibility of the processes of collecting and processing data, which is predominantly undertaken by state agencies. This article examines and overview the procedure of repetition as defined in CPC, as well common practice in N.Macedonia regarding this issue when acting and deciding upon such requests. The purpose is to present the procedure but also to detect flaws, misuse and malpractice as well to explore potential resolutions.

Keywords: repetition of criminal procedure, new evidence, legal remedies, legal practice, criminal procedure code

Judge Kornelija Ivanušić*

Electronic Evidence: Impact of Highly Digitalized Society on Crime And Legal Proceedings

The evolution of modern information and communication technologies (ICT) undeniably shapes the trajectory of our information society. In this context, contemporary technologies and digital content are not only becoming increasingly accessible but also indispensable for an individual's life within a community. From the official policies outlined in the European Union's Digital Decade 2030 initiative, there is a discernible intent to significantly digitalize the societies of EU member states. This transformation implies that certain procedures, commonly represented as public services (whether governmental or local), will be feasible exclusively in digital formats. Opting to reside in a predominantly digitalized society inherently leads to the augmentation of the evidential strength of electronic proof. Facts emerging solely in digital formats will necessitate demonstration primarily through electronic evidence.

Within the scope of this work, the author delves into presenting the potential impact of the development of a highly digitalized society. This impact extends beyond the realm of cybercrime, encompassing other forms of criminal activities within society. The paper explores the occurrence and significance of electronic evidence in investigations and trials throughout criminal proceedings, shedding light on the influential role of electronic evidence in determining guilt. Employing a comprehensive approach, incorporating comparative analysis, theoretical frameworks, and case studies, this research investigates the legal standards governing electronic evidence from the vantage points of both the Council of Europe and the European Union. The exploration aims to provide a nuanced understanding of the intricate dynamics between technological advancements, legal standards, and the evolving landscape of criminal justice in our increasingly digitalized world.

Keywords: Electronic evidence, Digital Decade 2030, cybercrime, probative strength.

---

* Judge at the Court of First Instance in Velika Gorica., Contact: Kornelija.Ivanusic@osvg.pravosudje.hr

Sudac Dušan Dakić*

Tretman DNK Dokaza u Republici Srbiji: Teorijske i praktične implikacije kroz jurisprudenciju Evropskog Suda Za Ljudska Prava

Ovaj rad istražuje postupanje organa za sprovođenje zakona i sudova prema DNK podacima i njihov tretman u okviru jurisprudencije Evropskog suda za ljudska prava i nacionalnog krivično procesnog zakonodavstva i prakse Republike Srbije. U pravnoj oblasti još uvijek postoje naučne i stručne rasprave o zadržavanju, upotrebi i vremenskim ograničenjima DNK podataka u bazama podataka. Ovo se posebno dešava kada je u pitanju poštovanje pretpostavke nevinosti za osobe koje nisu osuđene za krivično djelo. Da bi riješio ovo pitanje i osigurao uklanjanje irelevantnih DNK podataka iz nacionalnih baza podataka, Evropski sud za ljudska prava sproveo je “Marperski” test. Ovaj test odmjerava interese pravde u sprečavanju i istrazi zločina protiv prava na privatnost pojedinaca, igrajući ključnu ulogu u ispravljanju pogrešnih osuda. Ovaj rad koristi različite metode, uključujući teorijske, komparativne, studije slučaja i dogmatski pristup, kako bi ispitao pravne standarde koje postavljaju Vijeće Evrope i Evropska unija, jurisprudenciju Evropskog suda za ljudska prava, kao i srpsko i hrvatsko zakonodavstvo o pritvoru i korištenju DNK podataka i relevantnih baza podataka. Na kraju, članak predlaže potencijalne zakonodavne reforme kako bi se poboljšala upotreba, skladištenje i implikacije DNK podataka, kao i upotreba forenzičkih DNK baza podataka, posebno u kontekstu hladnih slučajeva i suočavanja sa pogrešnim postupcima.

Ključne riječi: DNK, ljudska prava obnova kaznenog postupka

---

* Sudija u krivičnom odeljenju Osnovnog suda u Novom Sadu

Ana Nera Horvat*

Obnova kaznenog postupka kao instrument ispravka pogrešnih presuda

Obnova kaznenog postupka izvanredni je pravni lijek čije je korištenje moguće ako se nakon pravomoćnosti presude utvrdi postojanje činjeničnih pogrešaka u pravomoćnoj presudi koje su utjecale ili mogle utjecati na ishod kaznenog postupka. Iznimno, obnova kaznenog postupka moguća je i kod pravnih pogrešaka koje su utvrdili Ustavni sud RH ili Europski sud za ljudska prava. Rad prikazuje kako dolazi do obnove kaznenog postupka, kako izgleda obnova kaznenog postupka te kako ona utječe na ispravke pogrešnih presuda, a posebno na otkrivanje pogrešno osuđenih nedužnih osoba.

Ključne riječi: obnova postupka, utvrđivanje činjenica, Europski sud za ljudska prava, pogrešna presuda, nedužnost

---

* Studentica i Studentska pravobraniteljica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu., Kontakt: ana.nera.horvat@student.pravo.hr

---

DIO II.
ZAKLJUČCI I PREPORUKE
IZ PROJEKTA

Temeljem opsežnog projektnog istraživanja i objavljenih radova o pogrešnim osudama, prikupljanju, uporabi i pohrani DNK materijala, DNK baza podataka i ulozi Projekata nedužnosti, sigurno je tvrditi da Projekti nedužnosti postaju katalizatori pozitivnih promjena u različitim pravnim sustavima diljem svijeta pa tako i u Hrvatskoj. Tijekom rada na projektu identificirali smo određene izazove u našem nacionalnom pravnom sustavu koji zahtijevaju posebnu pozornost.

Navedeni izazovi obuhvaćaju širok spektar, počevši od prvotne obrade DNK podataka do ključnog pitanja naknade štete pogrešno osuđenim osobama. Projekt nedužnosti u Hrvatskoj ne samo da ističe ove prepreke, već naglašava mogućnost njihova rješavanja putem strategijskih zakonskih amandmana te provođenja kontinuirane obuke za pravosudne aktere. Dinamičnost ove teme naglašava da naši napori trebaju ostati učinkoviti i kontinuirani.

Postaje jasno da je nastavak suradnje ključan. Značajna poruka je da projektni tim mora uporno nastaviti raditi na rješavanju ovih pitanja u praktičnom smislu. To uključuje predanost poboljšanju obrade DNK podataka i osiguravanju pravedne naknade pogrešno osuđenim osobama. Razvoj projekta iz očit: iz inicijative je prešao u stvarnost te je spreman ustrajati u naporima kako bi dao opipljiv doprinos u ovom području, kao i zaštitu prava ove posebne vrste žrtava.

Ključne projektne preporuke

- 1. Hrvatska bi trebala usvojiti sveučilišni model Projekta nedužnosti.** Ovaj model pokazao se uspješnim u europskom i američkom kontekstu između Pravnih fakulteta i Pravnih klinika. Taj model podržava partnerstvo između Projekata nedužnosti i fakultetskih Pravnih klinika. Nadalje, model nedužnosti trebao bi biti dio *ad hoc* grupe unutar Pravne klinike koja će se specijalizirati isključivo za slučajeve pogrešnih osuda u pitanjima kaznenog prava. Korištena metoda trebala bi biti klinička metoda kako bi se obrazovali budući pravници koji bi istovremeno obavljali značajan rad na slučajevima. Ova međusobno korisna suradnja stvara situaciju u kojoj svi pobjeđuju, razvijajući pravnu stručnost dok istovremeno aktivno traže pravdu i oslobađaju nepravedno osuđene. Takva strategija ne samo da se podudara s najboljim međunarodnim praksama, već ima i potencijal poboljšati pravni pejzaž Hrvatske integrirajući akademsko učenje s praktičnim zalaganjem za nedužnost.

2. **Suradnja s međunarodnim i regionalnim projektima nedužnosti.** Nastavak suradnje s Exoneration Projektom u Chicagu, Međunarodnim društvom za primijenjene i biološke znanosti (ISABS), Ohio Innocence Projektom, Italy Innocence Projektom, Knoops Innocence Projektom, European Innocence Network, Izraelskim Projektom Nedužnosti i European Exoneration Registry olakšava dijeljenje pozitivnih iskustava, najboljih praksi i podataka. Također unapređuje metodologiju rada na slučajevima pogrešnih osuda, kao i razmjenu stručnjaka. Ovaj zajednički napor ne samo da jača kolektivnu bazu znanja, već i podiže prepoznatljivost hrvatskog Projekta nedužnosti.
3. **Suradnja i podrška domaćih institucija.** Institucionalna podrška i suradnja preduvjeti su za uspješan Projekt nedužnosti. Osiguravanje institucionalne podrške ključno je za uspjeh Projekta nedužnosti u Hrvatskoj. Suradnja s Centrom za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić", Ministarstvom unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Ministarstvom pravosuđa i javne uprave Republike Hrvatske te Upravom za zatvorski sustav i probaciju osigurava kontinuiranu institucionalnu podršku i pojačava legitimitet Projekta nedužnosti Hrvatske. Ova suradnja ključna je za stjecanje pristupa multisektorskom stručnom znanju, povezivanje s forenzičkim i pravnim stručnjacima te podizanje kvalitete obrade slučajeva i pravnih analiza.
4. **Uspostava programa obuke za mlade odvjetnike i diplomirane studente prava.** Uspostava programa uključivanja mladih pravika i nedavno diplomiranih studenata prava koji su položili pravosudni ispit, pored studenata, u Projekt nedužnosti u Hrvatskoj izuzetno je korisna. Ova inicijativa pruža praktično iskustvo tim pojedincima, omogućujući im aktivan doprinos radu na slučajevima pogrešnih osuda. Kao dio projekta, tim je uspješno proveo tri radionice u Zagrebu i dodatne tri u regionalnim zemljama (Sjeverna Makedonija, Srbija i Bosna i Hercegovina). Glavni zaključci proizašli iz tih radionica usredotočili su se na perspektive i uloge mladih odvjetnika, nedavno diplomiranih i studenata prava. Ovakvi programi ne samo da imaju koristi od njihovih svježih perspektiva, već pružaju sudionicima i jedinstvenu priliku za učenje, potičući njihove pravne vještine i razumijevanje kompleksnosti koje okružuju zagovaranje nevinosti. Osim toga, međusobna dinamika koja se stvara poboljšava operativnu sposobnost projekta te pritom pridonosi profesionalnom rastu i razvoju mladih odvjetnika te nedavno diplomiranih koji sudjeluju u ostvarivanju pravde.

5. **Kontinuirana edukacija predstavnika policijskih i pravosudnih tijela.** U okviru aktivnosti projekta, tim hrvatskog Projekta nedužnosti uspješno je koordinirao radionice za policijske i pravosudne stručnjake na temu pogrešnih osuda, obnove kaznenog postupka te prezentacije i vrednovanja novih dokaza. Kontinuirano osposobljavanje ključno je jer poboljšava kvalitetu istrage, smanjuje proceduralne pogreške i potiče povjerenje javnosti u pravosudni sustav. Ključna preporuka sa svih provedenih projektnih radionica ističe važnost trajnog osposobljavanja i suradnje s predstavnicima policijskih i pravosudnih tijela.
6. **Redovito istraživanje i objavljivanje izvješća i znanstvenih radova treba biti prioritet.** U sklopu ovog projekta provelo se istraživanje slučajeva u županijskim sudovima u Zagrebu, Zadru, Splitu, Rijeci i Osijeku. Zaključci iz analiziranih slučajeva dovode do sljedećeg zaključka: kriteriji za obnovu novih slučajeva u Hrvatskoj su primjetno strogi, ukazujući na potrebu za reformom u tom pogledu. Stoga je provođenje redovitog i sustavnog pravno-istraživačkog rada u suradnji s sudovima ključno za Projekte nedužnosti kako bi se otkrili novi slučajevi pogrešnih osuda, kao i provjerila sudska praksa. Ovakva vrsta istraživanja omogućuje temeljitu analizu, identificirajući potencijalne nepravilnosti koje bi inače mogle proći nezamijećeno. Ovaj proaktivni pristup osigurava kontinuiran nadzor i doprinosi sprječavanju te ispravljanju pogrešnih osuda u pravosudnom sustavu.
7. **Zalaganje za zakonodavne reforme u Hrvatskoj treba biti prioritet.** Tijekom aktivnosti projekta i provedenog istraživanja tzv. hladnih slučajeva s najvećih žalbenih sudova u Hrvatskoj, projektni tim je zaključio da bi trebalo razmotriti određene izmjene postojećeg zakonodavstva, posebno Zakona o kaznenom postupku. Predložene promjene odnose se na prikupljanje, obradu, uporabu i pohranu genetskog materijala DNA. Također se predlaže ponovno razmatranje praga za utvrđivanje *novum* ili novih dokaza u zahtjevima za ponovnu obnovu kaznenog postupka. Važno je napomenuti da bi predstavljanje tih prijedloga bilo korisno s obzirom na stručnost niza članova hrvatskog Projekta nedužnosti, koji su također profesori kaznenog prava aktivno uključeni u radne skupine za izmjene kaznenog zakonodavstva unutar Ministarstva pravosuđa i uprave.
8. **Razmotriti izradu učinkovitih programa rehabilitacije za osobe koje su nepravедно osuđene.** U okviru ovog projekta proveli su se razgovori s nadležnim voditeljima tretmana rehabilitacije u kaznionicama, otkrivajući izazov da neki zatvorenici, iako osuđeni, osporavaju svoju krivnju tvrdeći

da su nepravедno osuđeni. Ovo pitanje se proširuje na odabir odgovarajuće rehabilitacije za njih. Suradnja između Projekta nedužnosti Hrvatske, voditelja tretmana i psihologa u kaznionicama ključna je za identifikaciju prilagođenih opcija rehabilitacije. Ovaj zajednički napor ima za cilj prepoznati i riješiti jedinstvene izazove s kojima se suočava ova skupina zatvorenika.

Posebni projektni zaključci

I. Preporuke za obradu i čuvanje DNK podataka

Standardi prakse Europskog suda za ljudska prava

1. Judikatura Europskog suda za ljudska prava (dalje: Sud) konzistentno je na tragu pojačane zaštite privatnog interesa, odnosno DNK uzoraka i profila kao posebno osjetljive kategorije biometrijskih podataka. Istovremeno, kao legitiman cilj je potvrđen konkurirajući interes prikupljanja, korištenja i zadržavanja ove vrste osobnih podataka u svrhu kaznenog progona odnosno radi prevencije kriminaliteta. Međutim, da bi taj legitimni cilj bio u skladu s načelom razmjernosti, države moraju osigurati niz jamstava kako bi njihovo miješanje u ovaj aspekt privatnog života bilo dopušteno iz razloga koji su nužni u demokratskom društvu.
2. U prvom redu, bitna je razlika radi li se o zadržavanju DNK materijala osobe koje je pravomoćno proglašena krivom ili zadržavanju istih u odnosu na osobe koje su pravomoćno oslobođene ili je u odnosu na njih obustavljen kazneni postupak. U potonjem je slučaju margina prosudbe države znatno sužena i to posebno kad se radi o vremenski neograničenom zadržavanju osobnih podataka nekih kategorija osoba koje su oslobođene optužbe ili glede kojih je kazneni postupak obustavljen (npr. maloljetnika). Postojanje europskog konsenzusa po tom pitanju jedna je od okolnosti koja znatno sužava marginu prosudbe države (iz predmeta *S. i Marper* u kojem je utvrđeno da je Ujedinjeno Kraljevstvo jedina država koja omogućava vremenski neograničeno zadržavanje DNK profila osoba koje su kazneno procesuirane zbog kaznenog djela, no koje u konačnici nisu osuđene, a što uključuje i maloljetnike).
3. Margina prosudbe koju države imaju u tom smislu šira je kad se radi o pravomoćno osuđenim osobama, no ona ni u tom slučaju nije neograničena. U posljednjim presudama u kojima se bavio ovim pitanjem (*Gaughran*¹, *Trajkovski i Chipovski*²), Sud je zaključio da miješanje države u privatni život osobe vremenski neograničenim zadržavanjem DNK profila neće biti dopušteno ako nije u skladu s načelom razmjernosti koje se *in concreto* izvodi

1 *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 45245/15, 13.2.2020., dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int>, 9.1.2021.

2 *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, zahtjev br. 53205/13 i br. 63320/13, dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int>

iz niza jamstava kojima je svrha spriječiti blanketno i neselektivno ograničenje prava na privatnost. Ta su jamstva, u prvom redu, postojanje modela gradacije težine kaznenog djela prema kojem bi teže djelo trebalo implicirati te dulje vrijeme zadržavanja podataka u relevantnim bazama. Daljnja jamstva odnose se na sudsku kontrolu zadržavanja podataka, periodičke provjere i vještačenja osnovanosti zadržavanja podataka, mogućnost brisanja na zahtjev nositelja ili u drugim situacijama u kojima ne postoji prevladavajuća društvena potreba (*pressing social need*) za njihovim daljnjim zadržavanjem. Dodatne okolnosti koje bi trebalo vrednovati odnose se na vrstu konačne sudske odluke, posebno ako se radi o oslobađajućoj presudi, rehabilitaciji, izdržanoj ili izvršenoj kazni, amnestiji, a bitni su i dob nositelja odnosno vrsta osobnih podataka.

4. Sud nije blanketno proglasio nedopuštenim vremenski neograničeno zadržavanje DNK profila kad se radi o pravomoćno osuđenim osobama. Naprotiv, Sud nije isključio pravo država da u nacionalnom zakonodavstvu propišu vremenski neograničeno zadržavanje. No, države koje se odluče za takvo rješenje moraju osigurati poštovanje svih navedenih jamstava kako bi se spriječilo arbitrarno miješanje države u privatnost građana. Ta jamstva moraju biti praktična i učinkovita, što znači da njihovo propisivanje bez postojanja provedbenih mehanizama za učinkovitu primjenu u praksi neće udovoljiti visokim standardima zaštite po članku 8. Konvencije (predmet *Trajkovski i Chipovski*). Isto tako, propisi u kojima su sadržana navedena jamstva moraju udovoljavati kriterijima dostupnosti i predvidivosti te biti dostatne jasnoće i preciznosti pravne norme. Praktično funkcioniranje navedenih jamstava posebno je važno kod DNK materijala koji, za razliku od ostalih biometrijskih podataka, mogu dovesti u pitanje ne samo pravo na privatnost nositelja podataka već i osoba koje su s nositeljem biološki povezane.
5. Rezoniranju Suda kojim je došao do zaključaka u dva recentna predmeta mogu se uputiti određene kritike no one nisu od utjecaja na same zaključke koji se čine ispravnima. Glede argumentacije, dvojbeno je faktično izjednačavanje margine prosudbe u ova dva predmeta na osnovi kriterija iz predmeta *S. i Marper*. Naime, dok nije upitno postojanje konsenzusa država glede nedopustivosti blanketnog i neselektivnog vremenski neograničenog zadržavanja DNK profila neosuđivanih osoba što posljedično znatno sužava marginu prosudbe tužene države, vrlo je teško braniti tvrdnju da taj konsenzus „gotovo da postoji“ i u odnosu na pravomoćno osuđene osobe. Ne čini se sasvim plauzibilnim argument „gotovo postojećeg konsenzusa“ jer tek znatna manjina europskih država sadrži zakonska rješenja koja omogućavaju vremenski neograničeno

zadržavanje DNK profila u odnosu na osuđene osobe. Između ovih dviju situacija postoje bitne razlike, no ostaje dojam da ih je Sud *de facto* izjednačio s posljedicom znatnog sužavanja margine prosudbe države i pravom na intervenciju radi zaštite prava po načelu supsidijarnosti. Osim toga, upitno je kakvo bi stajalište Sud zauzeo u slučaju da se radilo o nekim znatno težim kaznenim djelima, recimo silovanju ili teškim zloporabama na štetu djece, te da li bi ovakvo obrazloženje bilo održivo glede područja koje se tradicionalno smatra pridržanim dijelom kriminalne politike države (*domaine reserve*).

6. Nedvojbeno je da korištenje osobnih podataka izuzetih iz bioloških uzoraka sa znatnom količinom informacija koje su u njima sadržane bez ikakvih ograničenja, blanketno i neselektivno, ozbiljno ugrožava privatnost nositelja i povezanih osoba u daleko većoj mjeri no kad je riječ o ostalim osobnim podacima. U tom je smislu argument države u predmetu *Gaughran* da veći broj osobnih podataka izuzetih iz bioloških uzoraka koji se zadržavaju kroz što duže vremensko razdoblje, po mogućnosti i nakon smrti nositelja, osigurava i učinkovitiju prevenciju kriminaliteta i kazneni progon, ma koliko se činio logičnim, zapravo praktično neodrživ. To je, interesantno, dokazala i sama država koja je priložila rezultate znanstvenih istraživanja prema kojima u velikoj većini slučajeva do recidiva dolazi u vremenu od svega dvije godine. Time je država, u namjeri dokazivanja svrsishodnosti dugotrajnog zadržavanja osobnih podataka, zapravo zapala u kontradikciju jer ako je znanstveno dokazano da do povrata u većini slučajeva dolazi u razmjerno kratkom vremenu od primarnog delikta, tada nema posebnog smisla osobne podatke koji bi mogli biti od pomoći u prevenciji odnosno kaznenom progonu čuvati dulje vrijeme, a posebno ne neograničeno. To stoga što takva mjera jednostavno nije nužna u demokratskom društvu, a njome se arbitrarno i nerazmjerno zadire u privatnost.

Unapređenje nacionalnog pravnog okvira

7. U vezi hrvatskog pravnog i institucionalnog okvira glede prikupljanja, korištenja i zadržavanja DNK profila, posebno nakon što je Sud donio značajne presude u predmetima *Gaughran* i *Trajkovski i Chipovski*, dobra je prigoda za ponovno otvaranje nekih od tih pitanja kako bi se eventualni propusti zakonodavca na vrijeme ispravili prije no što eventualno budu podvrgnuti trodijelnom testu Suda u Strasbourgu. Prije svega, valja podsjetiti na Odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske U-I-448/2009 od 19. srpnja 2012. godine kojom je,

između ostalog, proglašena neustavnost određenih stavaka članka 327. Zakona o kaznenom postupku radi kršenja članka 3. (kršenje zahtjeva koji za zakone proizlaze iz načela vladavine prava) u vezi s člankom 37. Ustava i s člankom 8. Konvencije. Ustavni sud je ocijenio nedopuštenom zakonodavnu delegaciju čelnicima upravnih resora da uređuju postupanje s podacima prikupljenim molekularno-genetskom analizom, osobito u kontekstu ovlasti izvršne vlasti da propisuje i dulje vrijeme čuva te podatke od onoga koje je propisano zakonom. Nakon odluke Ustavnog suda, Zakon o kaznenom postupku je i u tom segmentu izmijenjen, ali je upitno u kojoj su mjeri i te nove odredbe u skladu sa navedenim ustavnim i konvencijskim normama i standardima.

8. Prikupljanje, korištenje i zaštita osobnih podataka za potrebe kaznenog postupka regulirano je člancima 186.-188. Zakona o kaznenom postupku. Propisano je pod kojim je uvjetima dopušteno prikupljanje i obrada osobnih podataka, također i obrada kojih podataka nije dopuštena (radi se osobnim podacima koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, politička uvjerenja, vjerska ili filozofska uvjerenja ili članstvo u sindikatima) ili je dopuštena samo iznimno (radi se o osobnim podacima koji se odnose na zdravlje ili seksualni život koji se mogu obrađivati samo iznimno ako se otkrivanje ili dokazivanje kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od pet godina ili teža ne bi moglo provesti na drugi način ili bi bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama), korištenje tih osobnih podataka u drugim postupcima itd. Svakih pet godina provodi se periodička provjera potrebe daljnjeg zadržavanja odnosno pohranjivanja tih podataka. Zakonom su propisani i rokovi brisanja osobnih podataka (npr. duži je rok pohranjivanja osobnih podataka za pravomoćno osuđene osobe od onih za koje je postupak okončan oslobađajućom presudom ili je obustavljen ili u odnosu na koje je odbačena kaznena prijave, kraće je vrijeme zadržavanja osobnih podataka maloljetnika itd.), korištenje osobnih podataka za utvrđivanje istovjetnosti prikupljenih od strane sigurnosno-obavještajnih službi kao dokaza u kaznenom postupku itd. Međutim, navedene se odredbe ne odnose na uzimanje bioloških uzoraka i podatke prikupljene molekularno-genetskom analizom.
9. Sukladno članku 327.a stavku 2. Zakona o kaznenom postupku, podaci dobiveni DNK analizom od kasnije pravomoćno osuđene osobe zadržavaju se 20 godina od završenog kaznenog postupka, a ako se radi o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora od deset godina ili teža, ili ako je riječ o kaznenom djelu protiv spolne slobode za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina, navedeni podaci se mogu čuvati najdulje 40 godina od završetka

- kaznenog postupka. U slučaju pravomoćne oslobađajuće presude, obustave kaznenog postupka ili odbijanja optužbe, ti se podaci čuvaju 10 godina od završetka postupka (članak 327.a stavak 3.) nakon čega ih nadležno tijelo po službenoj dužnosti briše iz evidencije (članak 327.a stavak 4.).
10. Istraživanja iz ovog projekta pokazuju da ovim odredbama nedostaje niz jamstava koje je Sud utvrdio u svojoj judikaturi. Dobro je da zakonodavac razlikuje kaznena djela po težini pa dužinu zadržavanja DNK profila čini ovisnom o tome radi li se o kaznenim djelima kažnjivim zatvorom do deset godina ili više. Kao posebno teška izdvojena su i kaznena djela protiv spolne slobode kad je za njih propisana kazna zatvora teža od pet godina. Međutim, ne čini se sasvim opravdanim u istoj kategoriji tretirati lakša kaznena djela (npr. kažnjiva kaznom zatvora do jedne godine – npr. teška tjelesna ozljeda iz nehaja iz članka 127. stavak 1. Kaznenog zakona) i ona teža (npr. kažnjiva kaznom zatvora do deset godina – npr. ropstvo iz članka 105. stavak 1. Kaznenog zakona). Svakako bi bilo bolje, a i na tragu standarda uspostavljenih u praksi Suda, odrediti veći broj kategorija kaznenih djela s obzirom na njihovu težinu i duljinu zadržavanja uvjetovati težinom kaznenog djela. Štoviše, možda bi bilo još bolje dužinu zadržavanja uvjetovati izrečenom kaznom kao prijekorom koji se upućuje s obzirom na faktičnu težinu kaznenog djela i sve druge relevantne okolnosti.
  11. Za razliku od svih ostalih osobnih podataka (članak 186.-188. Zakona o kaznenom postupku), podaci dobiveni molekularno-genetskom analizom ostaju u bazama podataka do isteka propisanih rokova bez mogućnosti periodičkog preispitivanja potrebe njihova daljnjeg zadržavanja. To se ne čini opravdanim, a čak je i u izravnoj kontradikciji sa stajalištima Suda o posebno osjetljivoj prirodi ove vrste osobnih podataka zbog čega bi kontrolni mehanizmi vezani za njihovo prikupljanje, korištenje i zadržavanje trebali biti striktniji u usporedbi s relevantnim mehanizmima koji se odnose na druge vrste osobnih podataka.
  12. Navedene odredbe Zakona o kaznenom postupku ne rade razliku niti s obzirom na dob nositelja, pa se tako podaci zadržavaju u istom vremenskom razdoblju neovisno jesu li nositelji punoljetne ili maloljetne osobe. To je u izravnoj suprotnosti ne samo sa standardima Suda, već i sa zakonskim odredbama koje se odnose na ostale osobne podatke maloljetnih osoba (usp. članak 187. stavak 3. i 4. Zakona o kaznenom postupku).

13. Isto tako, ove odredbe ne daju mogućnost nositeljima podataka da pokrenu postupke za brisanje DNK profila iz baze podataka, a nelogičnim se i nerazmjernim čini zadržavanje ove vrste osobnih podataka i dugo nakon proteka roka rehabilitacije. Svrha je rehabilitacije ponovna uspostava „dobrog imena“ neke osobe i stvaranje fikcije ranije neosuđivanosti zbog reintegracijskih i drugih razloga. Stoga je krajnje dvojbeno postojeće rješenje po kojem se DNK profili mogu zadržati u bazama podataka i dugo nakon brisanja podataka iz kaznene evidencije i nastupa rehabilitacije prema odredbama Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (Narodne novine, 143/12, 105/15 i 32/17).
14. DNK profili se zadržavaju u bazama podataka čak i u slučaju kad je postupak okončan donošenjem oslobađajuće presude, odbijajuće presude ili kad je obustavljen po nekim od osnova propisanih zakonom, i to u razdoblju od deset godina. Kao niti kod pravomoćno osuđenih osoba, niti za kategoriju osoba koje nisu proglašene krivima u kaznenom postupku zakonodavac nije predvidio niti jedno od jamstava o kojima je ranije bilo riječi. Postavlja se pitanje, bi li odredba o zadržavanju tih podataka u odnosu na nedužne osobe i to u vrlo dugom trajanju od deset godina, prošla test prevladavajuće društvene potrebe (*pressing social need*) pred Sudom u Strasbourgu? Za pretpostaviti je da argument prema kojem više prikupljenih podataka jamči *pro futuro* bolju otkrivačku djelatnost policije i drugih tijela, vjerojatno ne bi bio prihvaćen. Ta norma neodoljivo podsjeća na srednjovjekovni institut otpuštanja ispod suđenja (*absolutio ab instantia*). Radilo se o situacijama u kojima sud nije raspolagao dostatnim dokazima za osudu, ali je okrivljenik otpuštanjem od suđenja i nadalje ostao sumnjiv i prema njemu je u svakom trenutku postupak mogao biti nastavljen. Na tom je tragu i odredba Zakona o kaznenom postupku Sjeverne Makedonije citirana u presudi *Trajkovski i Chipovski* prema kojima se DNK materijal radi utvrđivanja istovjetnosti i u slučaju kad kazneni postupak nije pokrenut može zadržati do nastupa zastare kaznenog progona (a što ako kazneno djelo ne zastarijeva, op.a.?). Ovakva rješenja u odnosu na nedužne osobe ne samo da su teško prihvatljiva s aspekta članka 8. Konvencije, već na određeni način dovode u pitanje i prava po članku 6. stavak 2. Konvencije (presumpcija okrivljenikove nedužnosti).
15. Posebno je sporno zadržavanje DNK profila žrtava i to u istom razdoblju kao i u odnosu na osobe koje nisu osuđene – deset godina (članak 327.a stavak 3. Zakona o kaznenom postupku). Naime, sukladno članku 327. stavak 2. točka 3. i 4. Zakona o kaznenom postupku uzorci biološkog materijala uzimaju se

i od žrtve i druge osobe. U stavku 6. propisano je da se uzimanje biološkog materijala od tih osoba provodi uz njihovu pisanu suglasnost od strane tijela koje provodi izvide ili postupak, a molekularno-genetsku analizu tih uzoraka nalaže državni odvjetnik. Ako te osobe uskrate suglasnost, DNK analizu na prijedlog državnog odvjetnika može naložiti sud. Svi argumenti koji su istaknuti uz zadržavanje DNK profila neosuđenih osoba *a fortiori* posebno vrijede u odnosu na žrtve kaznenih djela jer je teško utvrditi ustavnopravno uvjerljive razloge za zadiranje u njihovu privatnost u ovolikoj mjeri.

16. Ovo su rezultati istraživanja primjenjivosti nacionalnog pravnog okvira i sudske prakse u vezi usklađenosti hrvatskog pravnog i institucionalnog okvira za prikupljanje, korištenje i zadržavanje DNK profila sa standardima Europskog suda za ljudska prava. Premda te presude ne stvaraju nikakve pravne obveze za Republiku Hrvatsku jer se njihovi pravni učinci manifestiraju isključivo *inter partes*, nesporno je da interpretativna dimenzija Konvencije kao živućeg instrumenta daje mogućnost svim državama koje su je ratificirale prilagoditi svoje politike, prakse i zakonodavni okvir standardima uspostavljenim u praksi Suda i prije no što po toj osnovi budu tužene pred Sudom.

II. Revizija temeljnih načela obnove kaznenog postupka i preispitivanje kriterija za ocjenu novih dokaza.

17. Suprotno praksi drugih europskih zemalja izmjena nepravednih osuda temeljenih na obnovi postupka i dokazivanju *novuma* još uvijek je nedovoljno istražena tema u Hrvatskoj. Što se tiče zakonskih odredbi za obnovu kaznenog postupka, one su uređene Zakonom o kaznenom postupku (čl. 491. do čl. 508.). Analizirani slučajevi iz dosadašnje sudske prakse pokazali su da su lažna priznanja krivnje i rigidnost sudova u prihvaćanju novih dokaza, kao načini obnove kaznenog postupka, glavni čimbenici o kojima bi trebalo dodatno raspravljati te ih potencijalno reformirati. Uvođenje hrvatskog Projekta nedužnosti povećalo je svijest o mogućim nepravdama i potaknulo poziv za pravne promjene. Prag za obnovu kaznenog postupka smatra se vrlo visokim, i dogodili su se slučajevi u kojima novi dokazi nisu bili dovoljni za dosegnuti taj prag. Nedostatak istraživanja i centralizirane baze podataka nije samo problem za Hrvatsku, već i za druge europske zemlje, prema dosadašnjim istraživanjima.

18. Izmjenama Zakona o kaznenom postupku u Nizozemskoj proširen je kriterij *novum*, odnosno umjesto samo na temelju činjenica, obnova postupka može se tražiti na temelju novih saznanja i mišljenja. Njihovu trajnost i relevantnost ocjenjuje posebno Povjerenstvo za rekonstrukciju kaznenog postupka (ACAS povjerenstvo). Povjerenstvo je primatelj svih zahtjeva za obnovu kaznenog postupka i ima istražne ovlasti. Ako Povjerenstvo da zeleno svjetlo za pojedini slučaj, državni odvjetnik može prikupiti nove dokaze ili narediti dodatno vještačenje. Ovaj pravni put omogućuje provođenje i financiranje forenzičkih istraživanja na financijski teret države, što je odlično za poboljšanje pravnog statusa pogrešno osuđenih osoba. Rezimirajući nizozemska iskustva, postoje sjajne novosti koje bi trebalo detaljnije razmotriti. Knoops i Bell su kao glavnu prepreku daljnjim istraživanjima istaknuli nepostojanje posebnog registra. No, već prepoznavanje problema pogrešno osuđenih osoba od strane društva i donošenje novih zakonskih rješenja kojima se snižava prag za obnovu postupka predstavlja veliki iskorak.
19. U domaćoj sudskoj praksi prag za prihvaćanje novih dokaza visok je, a što je pokazala sudska praksa analizirana unutar ovog projekta. Imajući to na umu, svaka nova reforma odredbi kaznenog procesnog zakonodavstva trebala bi uzeti u obzir da se osoba koja traži ponovnu obnovu kaznenog postupka nalazi u zatvoru, ima ograničenu slobodu kretanja i nedostatak financijskih sredstava. Ujedno, treba uzeti u obzir da se radi o dugotrajnom i skupom postupku. Stoga je u tom smislu vrijedno razmotriti nizozemsko iskustvo prema kojemu odluka o ponovnoj obnovi postupka ne ovisi o pravnoj činjenici (nova presuda, novo vještačenje, itd.), već o indiciji da je osoba možda nepravедno osuđena, često temeljem pogrešnog forenzičkog izvještaja. U takvim slučajevima sve istražne radnje vezane uz prikupljanje novih dokaza obavit će državno odvjetništvo, a financirat će ih državni proračun.

III. Uspostava posebnog registra za osobe koje su pogrešno osuđene i pravo na naknadu štete zbog neopravdane osude.

20. U nacionalnoj se pravnoj literaturi pravo na naknadu štete definira kao subjektivno javno pravo neopravdano osuđene ili neutemeljeno uhićene osobe. Dualitet subjektivnog i javnog prava izvire iz činjenice da pravo na naknadu štete zahvaća privatni interes oštećenika (subjektivno pravo), a u javnom je interesu da ni jedan nedužni građanin ne bude neopravdano osuđen ili neutemeljeno uhićen.

21. U međunarodnim pravnim izvorima naglašava se značaj Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Prema članku 9. stavku 5. tog Pakta priznaje se pravo na naknadu štete zbog nezakonitog uhićenja ili pritvora, dok se dodatna zaštita pruža u slučaju neopravdane osude prema članku 14. stavku 6. istog dokumenta. Navedenim odredbama osigurava se pravo na obeštećenje za osobe koje su izdržale kaznu temeljem presude koja je naknadno poništena ili kojoj je odobreno pomilovanje zbog novih činjenica koje otkrivaju sudsku grešku, osim ako se dokaže da je ta osoba u potpunosti ili djelomično odgovorna za nepravodobno otkrivanje nepoznate činjenice. Preporučuje se daljnje zalaganje za implementaciju i pravilnu primjenu ovih prava u nacionalnom pravnom sustavu. Navedeno uključuje osiguravanje jasnih procedura za ostvarivanje prava na naknadu štete, transparentnost u postupcima te kontinuirano usklađivanje s najnovijim međunarodnim standardima radi jačanja zaštite pojedinaca od nezakonitog postupanja pravosudnih tijela.
22. Propisivanjem obvezne upravne faze postupka prije podnošenja tužbe sudu protiv Republike Hrvatske za naknadu štete za neopravdanu osudu ili neutemeljeno uhićenje ili pritvaranje, hrvatsko pravo ne krši implicirano konvencijsko “pravo na pristup sudu”.
23. Pravo na naknadu štete zbog pogrešne osude u Hrvatskoj proizlazi iz odredbi članka 3. Protokola broj 7 uz Konvenciju od 22. studenog 1984. godine te je dodatno potvrđeno člankom 25. stavkom 4. Ustava Republike Hrvatske. Unatoč tome, primjećujemo izazove u zakonskoj implementaciji ovog prava koje predstavlja rijedak slučaj u praksi. Iako su ranije odredbe Zakona o kaznenom postupku sadržavale postupak za naknadu štete nepravedno osuđenima ili neutemeljeno uhićenima, današnji Zakon o kaznenom postupku u članku 14. propisuje pravo na potpunu rehabilitaciju, naknadu štete iz državnog proračuna i druga prava za takve osobe. Kako još uvijek nije donesen poseban zakon u vezi s ovim pitanjem, preporučuju se daljnji zahvati u pravno uređenje kako bi se ojačala zaštita prava onih koji su neopravdano osuđeni ili neosnovano uhićeni, uzimajući u obzir najnovije međunarodne standarde u tom području.
24. Veliku i bitnu zakonsku promjenu predstavljalo bi uvođenje Nacionalnog registra pogrešno osuđenih osoba, po uzoru na SAD.³ Time bi se poboljšala situacija kreiranja novih politika usmjerenih na zaštitu prava pogrešno osuđenih osoba. Za uspostavu Nacionalnog registra pogrešno osuđenih osoba u Hrvatskoj treba koristiti relevantna američka iskustva. Tijekom ovog procesa

3 *National Registry of Exonerations*, <https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Pages/about.aspx>

izrade zakonodavnog okvira ključna je suradnja između pravnih stručnjaka, forenzičkih stručnjaka i donositelja politika. Stvaranje centralizirane i pristupačne baze podataka, dovoljno financirane i opremljene, olakšalo bi učinkovito bilježenje i praćenje slučajeva oslobođenja. Trebaju se provesti kampanje podizanja javne svijesti kako bi se istaknula važnost navedenog Registra i potaknulo pojedince na podnošenje slučajeva.

VODITELJ PROJEKTA: PROF. DR. SC. LEO CVITANOVIĆ

ISTRAŽIVAČKI TIM PROJEKTA:

PROF. DR. SC. DAVOR DERENČINOVIĆ,

SUDAC EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA
POČASNI VODITELJ PROJEKTA

**PROF. DR. SC. DRAGAN PRIMORAC
DR.MED.,**

PREDSJEDNIK UPRAVNOG VIJEĆA SPECIJALNE BOLNICE
SVETA KATARINA, PROFESOR NA SVEUČILIŠTU PENN
STATE, ČLAN AMERIČKE AKADEMIJE ZA FORENZIČNE
ZNAOSTI

IZV. PROF. DR. SC. SUNČANA ROKSANDIĆ

PREDSTOJNICA KATEDRE ZA KAZNENO PRAVO I
IZVANREDNA PROFESORICA NA PRAVNOM
FAKULTETU, SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

IZV. PROF. DR. SC. LUCIJA SOKANOVIĆ

IZVANREDNA PROFESORICA NA PRAVNOM
FAKULTETU SVEUČILIŠTA U SPLITU,

PROF. DR. SC. DAMIR PRIMORAC

REDOVITI PROFESOR NA PRAVNOM FAKULTETU
SVEUČILIŠTA U MOSTARU, NASLOVNI IZVANREDNI
PROFESOR NA SVEUČILIŠNOM ODLJELJU ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI SVEUČILIŠTA U SPLITU,
ODVJETNIK U ODVJETNIČKOM DRUŠTVU
"PRIMORAC I PARTNERI" D.O.O

**IZV. PROF. DR. SC. MARTA
DRAGIČEVIĆ PRTENJAČA**

PREDSTOJNICA ZAVODA ZA KAZNENE ZNANOSTI,
KRIMINOLOGIJU I VIKTIMOLOGIJU I IZVANREDNA
PROFESORICA NA PRAVNOM FAKULTETU
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

**ANDREJ BOŽINOVSKI
MAG.IUR.**

ASISTENT U STATUSU DOKTORANDA,
PRAVNI FAKULTET, SVEUČILIŠTA U
ZAGREBU

LITERATURA

1. Derencinovic, D., Vidlicka, S. R., & Dragicevic Prtenjaca, M. (2017). "Innocence Project and Subsequent DNA testing in Croatia" *Zbornik PFZ*, Volume 67, 373.
2. Derenčinović, D. (2021). Preispitivanje prakse država glede zadržavanja DNK profila u svjetlu nedavnih presuda Europskog suda za ljudska prava protiv Ujedinjenog Kraljevstva i Sjeverne Makedonije. In Lažetić, G., & Kurtović Mišić, A. (Eds.), *Ogledi o pravu i pravdi u dvije Europe* (p. 191). Narodne Novine.
3. Derenčinović, D., Becker, S. W., & Primorac, D. (2023). DNA as Evidence in the Courtroom. In *Forensic DNA Applications* (2nd ed., pp. 16). CRC Press.
4. Ledić, A., Makar, A., & Oblesćuk, I. (2023). "DNA Databases". In *Forensic DNA Applications* (p. 16). CRC Press.
5. Norris, R. J., Weintraub, J. N., Acker, J. R., Redlich, A. D., & Bonventre, C. L. (2020). "The criminal costs of wrongful convictions: Can we reduce crime by protecting the innocent?" *Criminology & Public Policy*, 19(2), 367-388.
6. Primorac, D., Marjanović, D., Konjhodžić, R., Butorac, S. S., Drobnić, K., Merkaš, S., & Lauc, G. (2011). Forensic DNA databases in Western Balkan region: retrospectives, perspectives, and initiatives. *Croatian Medical Journal*, Volume 52.
7. Primorac, D., & Schanfield, M. (Eds.). (2023). *Forensic DNA Applications: An Interdisciplinary Perspective*. CRC Press.
8. Primorac, D., Sokanovic, L., & Bozhinovski, A. (2022). Correcting Miscarriages of Justice – Innocence Project of Croatia. Paper presented at the 12th conference of the International Society for Applied Biological Sciences (ISABS), Dubrovnik. (In the process of publishing in the *Journal of Bioanthropology*). DOI: (<https://doi.org/10.54062/jb>)
9. Bozhinovski, A. (2024). Addressing Wrongful Convictions in Croatia through Revision of the Novum Criterion: Identifying Best Practices and Standards. *Sustainable Development*. IntechOpen. DOI: (<http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.111427>).

10. Božinovski, A. mag. iur. (In peer review process). Zaštita prava pogrešno osuđenih osoba kroz obnovu kaznenog postupka u Hrvatskoj: pozitivna iskustva i naučene lekcije iz innocence revolucije u Europi. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu.
11. Primorac, D., & Božinovski, A. (2023). Correcting Miscarriages of Justice in Croatia: Accession and Time-Limited Retention of DNA Profiles in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights. *EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC)*, 7. DOI: 10.25234/eclic/27459.
12. Primorac, D., & Božinovski, A. (2024) (In the process of publishing). Addressing Wrongful Convictions in Croatia: A Focus on Genetic Privacy in Criminal Proceedings. *EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC)*, 8. DOI: 10.25234/eclic/27459.
13. Giannelli, P. C. (2007). “ *Wrongful convictions and forensic science: The need to regulate crime labs* “ NCL Rev., Volume 1
14. Cole, S. A., & Thompson, W. C. (2013). *Wrongful Convictions and Miscarriages of Justice: Causes and Remedies* in North American and European Criminal Justice Systems.
15. Vuille, J., & Champod, C. (2017). “*Forensic science and wrongful convictions*. In *The Routledge International Handbook of Forensic Intelligence and Criminology* “ The Routledge International Handbook of Forensic Intelligence and Criminology (pp. 125-135). Routledge.

UNIVERSITAS ZAGRA

